

Finansira
Evropska unija

Švedska
Sverige

MAPA PUTA ZA PRISTUPANJE BOSNE I HERCEGOVINE EVROPSKOJ UNIJI

POGLAVLJE 23B: TEMELJNA PRAVA

Centar za
studije upravljanja

SADRŽAJ

I. UVOD	3
II. PREGLED POGLAVLJA	7
III. DOMAĆI PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR	9
IV. TRENUTNO STANJE	24
V. PERSPEKTIVE SUDIONIKA – NALAZI FOKUS GRUPA I INTERVJUA SA RELEVANTNIM AKTERIMA	34
VI. EKONOMSKI ASPEKTI	37
VII. DRUŠTVENI ASPEKTI	39
VIII. CILJEVI I PRIORITETI	40
IX. STRATEGIJE I PREPORKE	41
X. MEHANIZMI PRAĆENJA I EVALUACIJE	44
XI. IZAZOVI I RIZICI	46
XII. ZAKLJUČCI	48
ANEKS I. AKCIONI PLAN	49

I. UVOD

Značaj poglavlja u pregovorima s Evropskom unijom

Poglavlje 23B – Temeljna prava spada među „fundamentalna“ pregovaračka poglavlja jer operacionalizira političke kriterije iz Kopenhagena: poštivanje ljudskih prava, demokratskih institucija i vladavine prava. Napredak u ovom poglavlju je **pretpostavka** napretka i u drugim područjima (npr. jedinstveno tržište, ekonomska konvergencija), te je tijesno povezan s Poglavljem 23A (Pravosuđe i borba protiv korupcije) i Poglavljem 24 (Pravda, sloboda i sigurnost).

Kako je navedeno u zaključcima Vijeća iz 2023. godine o proširenju¹, održivi i nepovratni rezultati reformi u oblasti vladavine prava i temeljnih prava, te funkcionisanja demokratskih institucija, ostaju ključni pokazatelji na osnovu kojih se procjenjuje spremnost za članstvo u Evropskoj uniji (EU). To su temeljne vrijednosti EU i nalaze se u središtu procesa pristupanja, budući da napredak u klasteru 1 (osnove) određuje ukupni tempo pregovora o proširenju.² Pravna sigurnost i dobro upravljanje također su osnova za socio-ekonomski napredak i prosperitet, jačanje konkurentnosti i stvaranje uslova za strana direktna ulaganja, kao i za usklađenost s pravnom stečevinom EU u svim područjima politika.³ Ubrzavanje suštinskih reformi u ovim oblastima stoga ostaje jedno od najvažnijih pitanja u procesu EU integracija Zapadnog Balkana.

Za Bosnu i Hercegovinu, dodatnu težinu i značaj ovom poglavlju daje potreba za:

- otklanjanjem sistemskih diskriminacija (ustavni i izborni okvir),
- jačanjem institucionalnih garancija (ombudsmeni, gender mehanizmi, zaštita manjina),
- djelotvornom zaštitom prava ranjivih grupa,
- osiguranjem i dosljednom zaštitom građanskih i političkih prava,

¹ Council conclusions on Enlargement, RELEX 4 16707/23 ANNEX of 12.12.2023, page 3, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16707-2023-INIT/en/pdf>

² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Enhancing the accession process - A credible EU perspective for the Western Balkans (COM(2020) 57 final) https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-02/enlargement-methodology_en.pdf

³ COM(2024) 690 final, page 8 https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/7c67aed6-e7c2-47de-b3f8-b3edd26a3e26_en?filename=COM_2024_690_1_EN_ACT_part1_v11.pdf

- uspostavom pouzdanih mehanizama provedbe i nadzora.

Kao uslov pristupanja EU, u skladu sa članom 70. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (u daljem tekstu: SSP), BiH je u obavezi da u potpunosti uskladi svoje zakonodavstvo sa pravnom stečevinom EU.⁴ Jedan od ključnih uslova za pristupanje EU je pravni kriterij koji, pored preuzimanja pravnom stečevinom EU (*EU acquis*), podrazumijeva i jačanje administrativne sposobnosti i stvaranje efikasnog državnog sistema uprave za provedbu *acquis*-a i drugih obaveza koje proizlaze iz članstva u EU. Dakle, proces usklađivanja ne podrazumijeva samo obavezu preuzimanja pravne stečevine EU u domaće zakonodavstvo već i provedbu usklađenih propisa.

Kontekst i strateški okvir

U decembru 2022. godine BiH je dodijeljen **status zemlje kandidata za članstvo u EU**, uz pretpostavku da će provesti korake navedene u komunikaciji Komisije od 12. oktobra 2022. godine o politici proširenja, kako bi se ojačali vladavina prava, borba protiv korupcije i organiziranog kriminala, upravljanje migracijama i temeljna prava.⁵

Evropska komisija (EK) je 8. novembra 2023. godine izdala preporuku za otvaranje pregovora o pristupanju s BiH nakon što se postigne **potrebna usklađenost s kriterijima za članstvo**. U decembru 2023. čelnici zemalja EU-a izrazili su spremnost za otvaranje pregovora o pristupanju nakon što BiH dosegne tu ključnu etapu. U martu 2024. godine čelnici EU-a dali su zeleno svjetlo za otvaranje pregovora o pristupanju na temelju preporuke Komisije od 12. marta 2024. godine, koju je dala na temelju posebnog dodatnog izvještaja koji je spremila za period od decembra do marta 2024. godine.⁶ U tu su svrhu pozvali EK da pripremi pregovarački okvir. Ujedno su pozvali Vijeće da taj okvir donese nakon što BiH poduzme sve relevantne korake navedene u izvještaju Komisije od 12. oktobra 2022. godine.

⁴ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).

⁵ Evropsko Vijeće, Sastanak Evropskog vijeća (15. prosinca 2022.) – zaključci Bruxelles, 15. decembra 2022. godine, EUCO 34/22, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/media/60872/2022-12-15-euco-conclusions-en.pdf> (pristupljeno 2. oktobra 2025. godine.).

⁶ European Commission, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Report on progress in Bosnia and Herzegovina – March 2024 Brussels, 12.3.2024, dostupno na: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/fa9da504-4ecb-4317-b583-c9fff0b833b2_en (pristupljeno 3. oktobra 2025. godine.).

Reforme u oblasti temeljnih prava u BiH moraju pratiti:

- mišljenje Evropske komisije (2019) i prateći Analitički izvještaj;⁷
- ključne prioritete EU za BiH (posebno one o funkcionalnosti institucija, pravima i jednakosti);
- presude ESLJP (npr. **Sejdić–Finci, Zornić, Pilav, Šlaku**);
- obaveze iz međunarodnih konvencija (EKLJP, UN konvencije, Istanbulska konvencija);

U okviru mišljenja EK iz 2019. godine, za oblast temeljnih prava posebno su relevantni sljedeći od 14 identifikovanih prioriteta:

Prioritet 4: Temeljno unaprijediti institucionalni okvir, uključujući i na ustavnom nivou, kako bi se:

- d. Reformisao Ustavni sud, uključujući i rješavanje pitanja međunarodnih sudija i osiguralo provođenje njegovih odluka;
- f. Osigurala jednakost i nediskriminacija građana, posebno postupanje prema presudi Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci;

Prioritet 9: Jačati zaštitu prava svih građana, posebno osiguravanjem provedbe zakona o nediskriminaciji i o rodnoj ravnopravnosti.

Prioritet 10: Osigurati pravo na život i zabranu mučenja, posebno:

- a. Ukidanjem upućivanja na smrtnu kaznu u Ustavu Republike Srpske i
- b. Imenovanjem nacionalnog mehanizma za prevenciju mučenja i nečovječnog postupanja.

Prioritet 11: Osigurati poticajno okruženje za civilno društvo, posebno poštujući evropske standarde o slobodi udruživanja i slobodi okupljanja.

Prioritet 12: Garantovati slobodu izražavanja i medija i zaštitu novinara, posebno putem:

⁷ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union {SWD (2019) 222 final} Brussels, 29.5.2019 COM (2019) 261 final

Mapa puta za poglavlje 23 B – Temeljna prava

- a. Osiguranja odgovarajućeg sudskog procesuiranja predmeta prijetnji i upotrebe nasilja nad novinarima i medijskim radnicima, i
- b. Osiguravanja finansijske održivosti sistema javnih RTV servisa.

Prioritet 13: Unaprijediti zaštitu i inkluziju ranjivih grupa, posebno osoba sa invaliditetom, djece, LGBTI osoba, pripadnika romske zajednice, pritvorenika, migranata i tražilaca azila, kao i raseljenih lica i izbjeglica u cilju zatvaranja Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma.

U okviru nove inicijative pokrenute od EU 2023. godine – Plan rasta, fokusirane na ubrzanje i unapređenje procesa EU integracija, svaka zemlja je bila u obavezi sačiniti odgovarajuću Reformsku agendu koju bi kao stimulansi pratile odgovarajuće tranše isplata po ispunjenim mjerama iz Reformske agende.⁸ U okviru Reformske agende nalazi se oblast temeljnih prava koja predviđa sljedeće aktivnosti relevante za poglavlje 23 B:⁹

- Slučajevi prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima transparentno se i efikasno registruju i prate od strane policije i pravosuđa.
- Kleveta je dekriminalizovana na cijeloj teritoriji zemlje.
- Upravni odbori javnih emitera su u potpunosti popunjeni, dugovanja entitetskih emitera prema BHRT-u su izmirena, a BHRT ima održiv sistem naplate takse kroz usvajanje novog Zakona o sistemu javnog emitovanja BiH.
- Zakonodavstvo koje osigurava uživanje slobode izražavanja, okupljanja i udruživanja postoji i dosljedno se primjenjuje u cijeloj zemlji, a restriktivni prijedlozi se ne pokreću.

Ciljevi mape puta

Mapom puta se mapiraju obaveze BiH u pogledu poglavlja 23 B, identifikuje postojeći zakonski okvir u smislu njegove usklađenosti sa zakonodavstvom EU, zatim analizira trenutno stanje u pogledu primjene, te na osnovu navedenog identifikuju odgovarajuće **mjere i aktivnosti koje su mjerljive, vremenski određene, s jasno imenovanim nosiocima i pokazateljima**, a koje trebaju osigurati ispunjavanje obaveza u sklopu poglavlja 23 B.

⁸ European Commission. "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Region New growth plan for the Western Balkans." 8 Nov. 2023, available at: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/8f5dbe63-e951-4180-9c32-298cae022d03_en?filename=COM_2023_691_New%20Growth%20Plan%20Western%20Balkans.pdf (accessed on October 2, 2025)

⁹ Reformska agenda, septembar 2025. godina.

S tim u vezi posebno je akcenat na sljedećem:

1. Identificirati i mapirati pravne/institucionalne prepreke za puno uživanje temeljnih prava;
2. Osigurati **usklađenost** s EU *acquis*-om i praksom ESLJP;
3. Procijeniti **institucionalne kapacitete i mehanizme provedbe** (nadzor, sankcije, pravna zaštita);
4. Podržati **inkluzivnost** kroz strukturirani dijalog s OCD i ranjivim grupama;
5. Uspostaviti **monitoring i javno izvještavanje** uz kvalitetne, spolno i interseksijski razvrstane podatke.

Operativna načela

- **Nediskriminacija i jednakost** (uključujući interseksijski pristup);
- **Proporcionalnost i razmjernost** ograničenja prava;
- **Participacija i transparentnost** (konsultacije, javno objavljivanje nacрта i izvještaja);
- **„Do no harm“** i fokus na ranjive grupe;
- **Koordinacija nivoa vlasti** (država–entiteti–kantoni–BD).

II. PREGLED POGLAVLJA

Osnovna prava i vladavina prava su kamen temeljac funkcionisanja EU. U pregovaračkom procesu o pristupanju EU, Poglavlje 23 pravne stečevine EU – Pravosuđe i osnovna prava – predstavlja ključno, a ujedno i jedno od najizazovnijih poglavlja cjelokupnog pregovaračkog procesa. Poglavlje 23 b pored širokog spektra prava, ovo potpoglavlje se bavi i funkcionisanjem nezavisnih tijela za ljudska prava, kao što je Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH.

Od 2009. godine i stupanja na snagu Evropske povelje o osnovnim pravima, primjetno je bliže usklađivanje s ovim dokumentom, iako opseg prava obuhvaćenih izvještajima o napretku zemalja u okviru paketa proširenja je znatno širi, što se može vidjeti iz tabele u nastavku. Opšta tendencija je ka povećanju broja tema koje su dio paketa osnovnih prava u okviru Poglavlja 23, što će kasnije postati suštinski element pregovora o pristupanju, kao što je prethodno objašnjeno, a što je dodatno ojačano revidiranom metodologijom i ulogom ovog poglavlja u klasteru 1 o osnovama (*fundamentals*).

Tabela: Pregled tema obuhvaćenih osnovnim pravima u izvještaju EU:¹⁰

Međunarodni instrumenti za ljudska prava	Imovinska prava
Evropski sud za ljudska prava	Nediskriminacija
Promocija i zaštita ljudskih prava	Ravnopravnost polova
Sprječavanje torture i zlostavljanja	Prava djeteta
Zatvorski sistem	Prava osoba s invaliditetom
Zaštita ličnih podataka	Prava lezbejki, gejeva, biseksualnih, transrodnih, interseksualnih i kvir (LGBTIQ) osoba
Sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti	Procesna prava
Sloboda izražavanja	Zaštita manjina
Sloboda okupljanja i udruživanja	Romi
Radnička prava i sindikati	Prava građana EU

Sadržaj i opseg:

Poglavlje 23B obuhvata:

- **Zabranu diskriminacije i jednakost** (rasno/etničko porijeklo, spol, invaliditet, dob, vjera, seksualna orijentacija i dr.);
- **Zabranu torture i zlostavljanja;**
- **Prava manjina i kulturnu/jezičku raznolikost;**
- **Rodnu ravnopravnost i suzbijanje nasilja nad ženama;**
- **Prava djeteta** i zaštitu od svih oblika nasilja/iskorištavanja;
- **Prava osoba s invaliditetom** (pristupačnost, razumna prilagodba, deinstitutionalizacija);

¹⁰ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Bosnia and Herzegovina 2024 Report, *Accompanying the document* COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF REGIONS 2024 Communication on EU enlargement policy Brussels, 30.10.2024 SWD (2024) 691 final.

- **Slobodu izražavanja i medija;**
- **Sloboda okupljanja i udruživanja;**
- **Zaštitu podataka i privatnosti;**
- **Radnička i sindikalna prava;**
- **Prava lezbejki, gejeva, biseksualnih, transrodnih, interseksualnih i kvir (LGBTIQ) osoba;**
- **Procesna prava i prava žrtava** (informisanost, pravna pomoć, zaštita svjedoka);
- **Pristup pravdi** (besplatna pravna pomoć, razumni rokovi, izvršenje odluka).

Ključni EU propisi i standardi (orijentacioni pregled)

- **Povelja EU o temeljnim pravima;**
- **Evropska Konvencija o Ljudskim pravima**, uključujući praksu **ESLJP**
- **Okvirne direktive o nediskriminaciji:** 2000/43/EZ; 2000/78/EZ;
- **Rodna ravnopravnost:** 2006/54/EZ; 2004/113/EZ;
- **Prava žrtava i procesna prava:** 2012/29/EU; 2010/64/EU (prevođenje/ tumačenje); 2012/13/EU (informiranje); 2013/48/EU (pristup advokatu); 2016/343 (pretpostavka nevinosti); 2016/800 (djeca osumnjičenici); 2016/1919 (pravna pomoć);
- **Zaštita podataka:** 2016/679 (GDPR) i Direktiva (EU) 2016/680 (kazneni sektor);
- **Vijeće Evrope/UN:** Istanbul. konvencija (nasilje nad ženama), UN CRPD, CRC, CEDAW, CAT, ICERD.

Veze s drugim poglavljima i politikama

- **Poglavlje 23A** (neovisnost pravosuđa i antikorupcija) – preduvjet efektivne zaštite prava;
- **Poglavlje 24** (Pravda, sloboda i sigurnost) – procesna prava, azil i migracije;
- **Ekonomski/kohezioni instrumenti** – uslovljenost poštivanjem temeljnih prava.

III. DOMAĆI PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

BiH je ratificirala sve glavne evropske i međunarodne instrumente za ljudska prava (29 ratificiranih međunarodnih dokumenata), i to dvadeset ugovora u oblasti ljudskih prava UN i potpisica devet ugovora Vijeća Evrope (u daljem tekstu: VE) koji su postali sastavni dio pravnog sistema BiH.

Ustavni okvir: Snažna garancija sa fundamentalnom manjkavošću

Ustav Bosne i Hercegovine (Aneks IV Dejtonskog mirovnog sporazuma) predstavlja kamen temeljac zaštite prava.

- Direktna primjena i nadređenost EKLJP: Član II.2. Ustava je eksplicitna odredba, koja navodi da će se "prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima direktno primjenjivati u BiH" i da će ovi akti "imati prioritet nad svim ostalim zakonima". Ovo, u teoriji, čini cjelokupnu praksu Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR) direktno primjenjivim izvorom prava u domaćem poretku.
- Strukturna diskriminacija u Ustavu: Paradoksalno, isti Ustav koji garantuje najviši nivo zaštite prava sadrži i odredbe koje su u direktnoj suprotnosti sa tim pravima. Riječ je o odredbama koje se tiču izbora za Predsjedništvo BiH i Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH. One ograničavaju pasivno biračko pravo isključivo na pripadnike "konstitutivnih naroda" (Bošnjaka, Hrvata i Srba), te dodatno diskriminišu i unutar tih naroda na osnovu njihovog mjesta prebivališta (entiteta).

Posljedice: Ova diskriminacija je potvrđena u nizu presuda ECtHR, počevši od slučaja *Sejdić i Finci protiv BiH* (2009), a nastavljeno kroz slučajeve *Zornić, Pilav, Šlaku* i *Pudarić*. Neizvršavanje ovih presuda nije samo tehnički propust, već kontinuirano i svjesno kršenje temeljnog prava na slobodne izbore i zabranu diskriminacije, koje potkopava sami ustavni poredak i vladavinu prava.

To ostaje najveći pojedinačni izazov za BiH u oblasti temeljnih prava.

- Fragmentacija na nižim nivoima: Ustavi entiteta (Federacije BiH i Republike Srpske) i Statut Brčko Distrikta također sadrže kataloge prava. Međutim, nedostatak mehanizma za sistematsku harmonizaciju dovodi do neujednačenih rješenja i pravne nesigurnosti za građane, zavisno od toga gdje žive.

Antidiskriminacija i jednakost

BiH je usvojila krovne zakone, Zakon o zabrani diskriminacije (ZOZD),¹¹ Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (ZORS)¹² i Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina,¹³ čime je stvorila pravnu osnovu za borbu protiv diskriminacije i promociju jednakosti. Ovi zakoni su djelimično usklađeni s pravnom stečevinom EU. ZoZD je djelimično preuzeo pet direktiva: Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. novembra 2000. o uspostavljanju opšteg okvira za jednak tretman pri zapošljavanju i zanimanju, Direktiva Vijeća 2004/113/EZ od 13. decembra 2004. o provedbi principa jednakog tretmana muškaraca i žena u pristupu i snabdijevanju roba i usluga i 2000/43/EZ; Direktiva Vijeća 79/7/EEC od 19. decembra 1978. o progresivnoj provedbi principa jednakog tretmana muškaraca i žena u pitanjima socijalne sigurnosti; Direktiva 2006/54/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. jula 2006. o provedbi principa jednakih mogućnosti i jednakog tretmana muškaraca i žena u pitanjima zapošljavanja i zanimanja (preinačena). ZoRS je djelomično preuzeo sedam direktiva: Direktiva Vijeća 2000/78/EZ o uspostavljanju općeg okvira za jednak tretman pri zapošljavanju i zanimanju; Direktiva Vijeća 79/7/EEZ od 19. decembra 1978. o progresivnoj provedbi principa jednakog tretmana muškaraca i žena u pitanjima socijalne sigurnosti; Direktiva Vijeća 92/85/EEZ od 19. listopada 1992. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnica i radnica koje su nedavno rodile ili doje (deseta pojedinačna direktiva u smislu čl. 16 (1) Direktive 89/391/EEZ); Direktiva Vijeća 2004/113/EZ od 13. decembra 2004. o provedbi principa jednakog tretmana muškaraca i žena u pristupu i snabdijevanju roba i usluga; Direktiva (EU) 2019/1158 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. juna 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života za roditelje i staratelje i stavlja van snage Direktivu Vijeća 2010/18/EU; Direktiva 2006/54/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. jula 2006. o provedbi principa jednakih mogućnosti i jednakog tretmana muškaraca i žena u pitanjima zapošljavanja i zanimanja (preinačena); Direktiva 2010/41/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 7. jula 2010.

¹¹ Zakon o zabrani diskriminacije („SLGL BiH“, broj 59/09 i 66/16).

¹² Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH („SLGL BiH“, broj 32/10 – Prečišćen tekst).

¹³ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina („SLGL BiH“, broj 76/05 i 93/08).

o primjeni principa jednakog tretmana muškaraca i žena koji obavljaju djelatnost u svojstvu samozaposlenih i stavljanju van snage Direktive Vijeća 86/613 /EEZ.¹⁴

Međutim, da bi mogli konstatovati da je navedeno zakonodavstvo Evropske unije u potpunosti preuzeto u BiH potrebno je da se ostali propisi, kako državni tako i entitetski i u BDBiH, usklade sa odredbama iz državnih zakona, a zatim preuzmu odredbe iz navedenih direktiva EU za koje su odnosni nivoi nadležni, te efektivno primjenjuje usklađeno zakonodavstvo. Norme koje propisuju zakoni ne smiju biti u suprotnosti te moraju obezbjeđivati isti nivo zaštite za sve građane BiH.

Ključni problemi u zakonodavnom okviru:

- Neusklađenost entitetskih i kantonalnih propisa: Veliki broj sektorskih zakona na nižim nivoima vlasti (entiteti, kantoni, Brčko Distrikt) nije usklađen sa krovnim državnim zakonima (ZOZD i ZORS). Ovo stvara pravnu nesigurnost i nejednak nivo zaštite građana u zavisnosti od mjesta prebivališta. Analiza usklađenosti je pokazala da je od 183 analizirana propisa, čak 162 neusklađeno sa ZOZD-om, a 151 sa ZORS-om.¹⁵

BiH nije uskladila zakone i politike koji se odnose na rodno zasnovano nasilje s međunarodnim standardima, uključujući Konvenciju Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.¹⁶

Prevenција torture i zlostavljanja

BiH je raticirala Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka¹⁷ i Evropsku konvenciju o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.¹⁸ Takođe krivični zakoni u BiH¹⁹ zabranjuju torturu i

¹⁴ Analiza usklađenosti postojećeg zakonodavstva sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i Zakona o zabrani diskriminacije u BiH - EU-projekat "EU za ljudska prava i suzbijanje diskriminacije u BiH" 2023.

¹⁵ Analiza usklađenosti postojećeg zakonodavstva sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i Zakona o zabrani diskriminacije u BiH - EU-projekat "EU za ljudska prava i suzbijanje diskriminacije u BiH" 2023.

¹⁶ Human Rights Council Working Group on the Universal Periodic Review Forty-eighth session Geneva, 20–31 January 2025 Summary of stakeholders' submissions on Bosnia and Herzegovina

¹⁷ Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/05bosniak/BConAgainstTorture.pdf>

¹⁸ Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, <https://rm.coe.int/16806dbabf>

¹⁹ Krivični zakon BiH („SLGL BiH“, broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21, 31/23 i 47/23; Krivični zakon FBiH („SLGL FBiH“, broj 36/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17, 31/23 i 58/25 i Krivični zakonik RS („SLGL RS“, 64/17, 104/18, 15/21, 89/21, 73/23, 105/24, 19/25 i 31/2025).

zlostavljanje, s predviđenim kaznama zatvora i do 10 godina. Pravni okvir za prevenciju torture i zlostavljanja djelimično je usklađen sa pravnom stečevinom EU, s ponovljenim izvještajima²⁰ o fragmentaciji pravnog sistema, međusobnoj neusklađenosti propisa i niskim stepenom implementacije i provođenja istraga o torturi.

Amandmani na Zakon o Ombudsmenu iz augusta 2023. godine, kojima se ova institucija određuje kao nacionalni mehanizam za prevenciju torture i zlostavljanja (NPM), usvojeni su u skladu sa članom 17. Opcionalnog protokola uz Konvenciju protiv torture, a šta je ocijenjeno kao korak naprijed i od strane US Department of State u izvještaju za 2023. godinu.²¹

Sloboda izražavanja i medija

Sloboda izražavanja garantovana je ustavima i zakonskim okvirom.²² Takođe, BiH ima uspostavljen regulatorni okvir za rad i kontrolu rada medija, ali s nedovoljno uređenim okvirom za rad *online* platformi. Zakon o komunikacijama BiH²³ uređuje oblast komunikacija u BiH, te uspostavljanje i rad Regulatorne agencije za komunikacije BiH. Prednacrt zakona o elektronskim medijima BiH predviđa uspostavljanje jedinstvenog okvira za audiovizuelne medijske usluge, usklađenog s evropskim standardima.²⁴ Ovaj zakon se bavi programskim sadržajem i obavezama pružatelja audiovizuelnih medijskih usluga, te utvrđuje obaveze emitera kao što su javni impresum, zabranu sadržaja koji podstiču na mržnju, nasilje i diskriminaciju, mjere zaštite djece od sadržaja štetnih za njihov razvoj, pristupačnost medijskih usluga osobama s invaliditetom i dr. Državni i entitetski zakoni uređuju oblasti formiranja i rada javnih radiotelevizijskih servisa (BHRT, RTRS, FTV), s ciljem osiguravanja nezavisnosti, pluralizma i javnog interesa. U BiH još uvijek nisu preduzeti koraci na izradi i usvajanju zakona o transparentnosti vlasništva nad medijima.²⁵

²⁰ Npr, izvještaji Vijeća Evrope - Odbora za prevenciju torture iz 2019, 2021. i 2024. godine.

²¹ United States Department of State, Bosnia And Herzegovina 2023 Human Rights Report, page 6, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2024/02/528267_BOSNIA-AND-HERZEGOVINA-2023-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

²² Član II stav 2 i stav 3(h) Ustava BiH; član 25 Ustava RS; član 2, stav 1(h) i stav 2 Ustava FBiH.

²³ Zakon o komunikacijama BiH („SLGL BiH“, broj 33/02, 31/03, 75/06, 50/08, 32/10 i 98/12).

²⁴ Forto: Nacrtom zakona o elektronskim medijima predviđena je obaveza javnog impresuma, Klix.ba, dostupno na <https://www.klix.ba/vijesti/bih/forto-nacrtom-zakona-o-elektronskim-medijima-predvidena-je-obaveza-javnog-impresuma/251028108>

²⁵ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Bosnia and Herzegovina 2024 Report, page 40.

Iako BiH ima osnovni pravni okvir za slobodu izražavanja i medija, ovi okviri tek su djelimično usklađeni sa pravno stečevinom EU. U osnovi, implementacija je značajno ograničena političkim pritiscima, nedostatkom zaštite novinara i fragmentacijom zakona.

Nedostatak krivičnih odredbi kojima se kažnjavaju napadi na novinare eksplicitno je identifikovan kao ozbiljan nedostatak.²⁶ Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u RS iz 2023. godine²⁷ kojim je ponovno uvedena kriminalizacija klevete, uveliko se ograničava pravo na slobodu medija i izražavanja, povećava rizik autocenzure, te gotovo onemogućava istraživanje korupcije i kriminala.

Sloboda okupljanja i udruživanja

Sloboda okupljanja i udruživanja garantovani su ustavom i zakonskim okvirom ali ne i u dovoljnoj mjeri usklađeni na svim nivoima. U BiH postoji 12 zakona kojima se reguliše pravo na slobodno okupljanje. Zakoni nisu u potpunosti usklađeni sa Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima (ICCPR)²⁸ i Smjernicama o slobodi mirnog okupljanja,²⁹ osim zakona u BD BiH za kojeg se može reći da ispunjava međunarodne standarde.³⁰ Zakoni su usvojeni u strane RS,³¹ BD BiH, te u kantonima FBiH, dok sama FBiH nema usvojen ovakav zakon. Ovo dovodi do dodatne fragmentacije i postavljanja različitih standarda kada je pravo okupljanja u pitanju. Iako su zakoni i prakse koji regulišu javna okupljanja ostali neujednačeni, u Brčko distriktu (2021), Zeničko-dobojskom (2023) i Unsko-sanskom kantonu (2024) usvojeni su novi zakoni, usklađeni s međunarodnim standardima. Zakonski okvir sadrži veći broj neprihvatljivih restrikcija slobodi okupljanja. Zabrana okupljanja na određenim lokacijama i krivične kazne za organizatore koji ne ispune administrativne procedure, prekomjerni teret nametnut organizatorima, uključujući obavezu osiguravanja bezbjednosti i organizovanja medicinske pomoći, nespojivi su s obavezom države da olakša mirna okupljanja i zaštiti učesnike. Neki zakoni takođe zahtijevaju od organizatora da dobiju dozvolu od relevantnih

²⁶ European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI), State of the rule of law in the EU enlargement countries (2025), strana 31.

²⁷ Zakon o izmjenama i dopunama krivičnog zakonika („SLGL RS“, broj 73/23).

²⁸ United Nations, International Covenant on Civil and Political Rights, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

²⁹ Smjernice o slobodi mirnog okupljanja, Venecijanska komisija, Vijeće Evrope i Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava – ODIHR (2019).

³⁰ United States Department of State, Bosnia And Herzegovina 2023 Human Rights Report, page 22, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2024/02/528267_BOSNIA-AND-HERZEGOVINA-2023-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

³¹ „SLGL RS, broj 118/08.

saobraćajnih vlasti, što je bez sumnje odgovornost organa reda kao dio njihove dužnosti da olakšaju mirna okupljanja.³²

Zakoni o udruženjima i fondacijama³³ uređuju oblast udruživanja i djelovanja građana kroz osnivanje i rad udruženja građana i fondacija neprofitnog karaktera. Ovi zakoni su u velikoj mjeri usklađeni sa pravnom stečevinom EU. Zakon o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija RS³⁴ međutim, usvojen je kao poseban zakon koji uvodi restrikcije i ograničenja za neprofitne organizacije koje se u bilo kojem obimu finansiraju iz inostranstva. Ustavni sud BiH stavio je van snage ovaj zakon tokom 2025. godine, jer su se njegovim odredbama bitno narušava sloboda udruživanja odnosno sloboda djelovanja nevladinih organizacija.³⁵

Zaštita ličnih podataka

Zakon o zaštiti ličnih podataka usvojen 2025. godine³⁶ u najvećoj mjeri usklađen je sa Opštom uredbom o zaštiti podataka – GDPR (EU 2016/679)³⁷ i Direktivom o zaštiti podataka u policijskom i pravosudnom sektoru (EU 2016/680).³⁸ Takođe, BiH je u 2023. godini postala 23 zemlja koja je postala članica konvencije 108+ Vijeća evrope, odnosno Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka.³⁹ Krivični zakoni u BiH propisuju i krivična djela nedozvoljenog korišćenja ličnih podataka, sa zaprijećenim primjerenim sankcijama.

³² Unitet Nations, Human Right Council, Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, dostupno na <https://docs.un.org/en/A/HRC/59/44/Add.1>

³³ Zakon o udruženjima i fondacijama BiH („SLGL BiH“, broj 32/01, 42/03, 63/08, 76/11 i 94/16); Zakon o udruženjima i fondacijama FBiH („SLGL FBiH“, broj 45/02 i 85/2007); Zakon o udruženjima i fondacijama RS („SLGL RS“, broj 51/02 i 42/05).

³⁴ Zakon o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija („SLGL RS“, broj 19/25).

³⁵ Odluka Ustavnog suda BiH, broj U6/25, od 29.05.2025. godine.

³⁶ Zakon o zaštiti ličnih podataka („SLGL BiH“, broj 12/25).

³⁷ Uredba Evropskog parlamenta i Vijeća o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>

³⁸ Direktiva Evropskog parlamenta i Vijeća o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka od strane nadležnih tijela u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Okvirne odluke Vijeća 2008/977/PUP, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0680>

³⁹ Bosnia and Herzegovina joins Convention 108+, <https://www.coe.int/en/web/data-protection/-/bosnia-and-herzegovina-joins-convention-108->

Prava djeteta i zaštita od svih oblika nasilja/iskorištavanja

BiH je ratifikovala Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima djeteta,⁴⁰ te Konvenciju Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarot konvencija).⁴¹ Pravni okvir nije u potpunosti usklađeni međunarodnim okvirom, jer je primat i dalje na institucionalizaciji, umjesto podrške za život u zajednici. Krivično zakonodavstvo u BiH inkriminiše nasilje nad djecom, zlostavljanje, seksualno iskorištavanje, trgovinu djecom i zanemarivanje, te predviđa izricanje sigurnosnih mjera usmjerenih na zaštitu djece.⁴² Takođe, Zakon o zabrani diskriminacija BiH zabranjuje, između ostalog, i sve oblike diskriminacije na osnovu starosne dobi.⁴³ Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH⁴⁴ i Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku RS⁴⁵ definišu niz posebnih pravila krivičnog postupka, kao što su obavezno postupanje specijalizovanih profesionalaca, ograničenje broja saslušanja djece koja nisu navršila 16 godina, svjedočenje putem tehničkih uređaja iz druge prostorije, postavljanje pitanja preko predsjedavajućeg sudskog vijeća i dr. Ova dva zakona u velikoj su mjeru usklađena sa Direktivom o uspostavi minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava zločina (Direktiva EU 2012/29).⁴⁶ Poseban zakon o postupanju s djecom u krivičnom postupku nije usvojen na nivou BiH, ali određene odredbe Zakona o krivičnom postupku BiH uređuju zaštitu djece i maloljetnika u krivičnom postupku. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama FBiH⁴⁷ i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS⁴⁸ definišu nasilje nad djecom kao porodično nasilje, propisuju zaštitne mjere, podršku djeci i sankcije. Pravni okvir je uglavnom usklađen sa međunarodnim pravnim standardima, a to se posebno odnosi na usklađenost sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta.

⁴⁰ United Nations, Convention on the Rights of the Child, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

⁴¹ The Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=201>

⁴² Npr, članovi 146, 147. i 175 – 177. Krivičnog zakonika RS i članovi 78a, 78b, 210e – 210j Krivičnog zakona FBiH.

⁴³ Član 2. Zakona o zabrani diskriminacije BiH.

⁴⁴ Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH („SLGL FBiH“, broj 07/14).

⁴⁵ Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku RS („SLGL RS“, broj 13/10, 61/13).

⁴⁶ Direktiva 2012/29/EU Evropskog parlamenta Vijeća o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029>

⁴⁷ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama FBiH („SLGL FBiH“, broj 19/25).

⁴⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS („SLGL RS“, broj 102/12, 108/13, 82/15 i 84/19).

Prava osoba sa invaliditetom

Pravni okvir u je uglavnom usklađen sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom (UNCRPD)⁴⁹ i Direktivom o uspostavljanju opšteg okvira za jednako postupanje u zapošljavanju i zanimanjima (EC 2000/78).⁵⁰ Pravni okvir nije u potpunosti usklađeni s UNCRPD, jer je primat i dalje na institucionalizaciji, umjesto podrške za život u zajednici. Zakon o zabrani diskriminacije BiH zabranjuje diskriminaciju na osnovu invaliditeta u svim područjima javnog i privatnog života, uključujući zapošljavanje, obrazovanje i pristup uslugama. Zakoni kojima su na entitetskom nivou uređena socijalna zaštita,⁵¹ te profesionalna rehabilitacija,⁵² osposobljavanje i zapošljavanje invalida, predviđaju finansijsku pomoć, zdravstvenu zaštitu i socijalne usluge, te profesionalnu rehabilitaciju, kvotaciju i podršku poslodavcima u oblasti zapošljavanja osoba s invaliditetom. Fragmentacija propisa međutim, stvara nejednake uslove za osobe s invaliditetom.

Procesna prava i zaštita žrtava

Zakoni o krivičnom postupku usvojeni na različitim nivoima u BiH međusobno nisu harmonizovani i samo su djelimično usklađeni sa pravnom stečevinom EU, odnosno Direktivom o uspostavi minimalnih standarda, prava, podrške i zaštite žrtava zločina (Direktiva EU 2012/29) ,⁵³ a znatnije neusklađenosti prisutne su u oblasti zaštite prava žrtava krivičnih djela / oštećenih, koji su još uvijek u marginalizovanom položaju. Procesna pravila sadrže odredbe o obavezi poštovanja osnovnih prava osumnjičenih, optuženih, svjedoka i žrtava u krivičnim postupcima. Potrebno je međutim dalje usklađivanje, a posebno u oblasti pravovremenog i neposrednog pristupa advokata osobama u policijskom pritvoru, prava na

⁴⁹ United Nations, Convention on the Rights of Persons with Disabilities, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

⁵⁰ Direktiva Vijeća 2000/78/EZ o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0078>

⁵¹ Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom ("SLGL FBiH", broj 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 7/14, 45/16, 19/17, 40/18, 52/22, 16/23, 60/23 i 13/25); Zakon o socijalnoj zaštiti RS ("SLGL RS", broj 37/12, 90/16, 94/19, 42/20 i 36/22).

⁵² Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica s invaliditetom ("SLGL FBiH", broj 09/20); Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida ("SLGL RS", broj 37/12 i 82/15).

⁵³ Evropski parlament i Vijeće Evropske unije, Direktiva 2012/29/EU o uspostavi minimalnih standarda, prava, podrške i zaštite žrtava zločina, dostupno na https://publications.europa.eu/resource/ellar/9d67fc14-2d99-11e2-ad46-01aa75ed71a1.0023.03/DOC_1

suđenje u razumnim rokovima i dr. Posebno, BiH treba dodatno uskladiti krivično procesno zakonodavstvo sa Direktivom EU 2012/29).

Institucionalni okvir za zaštitu ljudskih prava

Institucionalni okvir za zaštitu ljudskih prava⁵⁴ oslikava složenu ustavno-pravnu strukturu BiH. Na državnom nivou, ovaj okvir uključuje kao ključne: **Instituciju Ombudsmena za ljudska prava BiH, Ustavni sud BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Agenciju za ravnopravnost spolova BiH i Agenciju za zaštitu ličnih podataka BiH**. Na entitetskim nivoima, kao ključne institucije izdvajaju se: **Ustavni sud FBiH, Centar za ravnopravnost spolova FBiH, Ombudsmen za djecu RS, Ustavni sud RS, Centar za jednakost i ravnopravnost polova RS i Vijeće za zaštitu vitalnog interesa RS**.

Ključne institucije Bosne i Hercegovine

Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH

Ombudsmen BiH predstavlja centralnu, nezavisnu instituciju za nadzor, zaštitu i promovisanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, borbe protiv diskriminacije, slobode izražavanja, prava na informacije, prava manjina, prava zatvorenika, itd. Ombudsmen ima status „A“ institucije, izdat od strane Podkomiteta za akreditaciju (SOC) Globalne alijanse nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI).⁵⁵

- Ključne aktivnosti Ombudsmena BiH: Postupa po individualnim žalbama koje se odnose na slabo funkcionisanje ili povredu ljudskih prava počinjenu od bilo kojeg državnog tijela, odnosno organa BiH, entiteta ili Brčko distrikta BiH;
- Djeluje po službenoj dužnosti (ex officio), u vezi sa radom državnih tijela;
- Izdaje preporuke državnim tijelima da preduzmu mjere kako bi se ispravile povrede ljudskih prava;
- Djeluje kao Nacionalni preventivni mehanizam (NPM) za sprečavanje mučenja i zlostavljanja, u skladu s Pariškim principima.

⁵⁴ Pored pobrojanih ključnih institucija, značajnu ulogu u zaštiti i promociji temeljnih prava i sloboda imaju i nadležna ministarstva pravde i druga ministarstva, ali je njihov djelokrug specifičniji i manje direktan kada su u pitanju temeljna prava i slobode.

⁵⁵ Chart of the status of national institutions accredited by the GNAHRI https://ganhri.org/wp-content/uploads/2024/11/Status-Accreditation-Chart-NHRIs_Nov2024.pdf

- Izvještava Parlamentarnu skupštinu BiH o implementaciji preporuka datih državnim tijelima.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

Ministarstvo je zaduženo za promociju, praćenja i koordinaciju politika za zaštitu ljudskih prava, prava izbjeglica, povratnika i manjina, praćenje i koordinaciju provedbe međunarodnih konvencija o ljudskim pravima.

Ključne aktivnosti ministarstva:

- Priprema i podnosi izvještaje o obavezama BiH u vezi s ljudskim pravima domaćim i međunarodnim tijelima;
- Razvija strategije i prati implementaciju međunarodnih obaveza (npr. ECHR, UN konvencije i dr);
- Uključeno je u promicanje prava, posebno u vezi s nacionalnim manjinama i saradnjom s vjerskim zajednicama.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine

Ustavni sud je nadležan za zaštitu ustavnosti i zakonitosti, uključujući temeljna prava zagwarantovana Ustavom BiH i ECHR-om. Sastoji se od devet članova i igra ključnu ulogu u podržavanju ljudskih prava rješavanjem ustavnih pitanja koja proizlaze iz zakona i postupaka različitih državnih tijela

Ključne aktivnosti Ustavnog suda:

- Odlučuje o apelacijama vezanim za povrede prava (npr. sloboda izražavanja, diskriminacija, pravo na pravično suđenje);
- Osigurava usklađenost zakona sa ustavima;
- Daje tumačenja temeljnih prava i sloboda zaštićenih ustavima.

Agencija za zaštitu ličnih podataka BiH

Agencija za zaštitu ličnih podataka BiH (AZLP) vrši nadzor nad primjenom Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH, obezbjeđuje zaštitu prava na privatnost i zaštitu ličnih podataka zagwarantovanih Ustavom BiH, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava, te relevantnim zakonodavstvom EU (GDPR).

Ključne aktivnosti AZLP:

- Postupa po pritužbama građana na nezakonitu obradu podataka;
- Izdaje preporuke za usklađivanje s propisima;
- Daje mišljenje na prijedlog zakona institucijama na nivou BiH koji se odnosi na obradu ličnih podataka;
- Nadzire obradu osjetljivih podataka u zdravstvu, obrazovanju i zapošljavanju;
- Vršiti istrage u slučajevima nezakonitog prikupljanja podataka;
- Vršiti procjenu slučajeva gdje mediji objavljuju lične podatke bez pravnog osnova, te daje instrukcije i savjete medijima; Nadzire obradu podataka u socijalnim i zdravstvenim institucijama;
- Sarađuje s Institucijom Ombudsmena BiH u slučajevima diskriminacije;
- Prati i usklađuje relevantno zakonodavstvo sa GDPR.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH

Agencija za ravnopravnost spolova BiH djeluje u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i predstavlja ključni institucionalni mehanizam za unapređenje rodne ravnopravnosti u zemlji.

Ključne aktivnosti Agencije:

- Prati implementaciju ZORS i stanje ravnopravnosti spolova u BiH, analizira rodne aspekte u društvu i izvještava Vijeće ministara BiH;
- Sačinjava posebne izvještaje, mišljenja, sugestije i preporuke radi upućivanja nadležnim tijelima na državnom nivou;
- Inicira i koordinira izradu politika u saradnji sa entitetskim institucijama (npr. GAP BiH);
- Daje mišljenje o usaglašenosti zakona i drugih akata sa ZORS i međunarodnim standardima o ravnopravnosti spolova;
- Savjetuje institucije i prati primjenu EU politika.

Sistem izvještavanja i praćenja o provođenju međunarodnih ugovora o ljudskim pravima

BiH je potpisnica 29 međunarodnih pravnih ugovora u oblasti zaštite ljudskih prava (20 UN i 9 VE). U okviru sistema UN i VE uspostavljen je monitoring sistem implementacije međunarodnih sporazuma iz oblasti ljudskih prava tako da BiH kao članica ovih međunarodnih organizacija ima obavezu da sačinjava periodične izvještaje te dostavlja informacije i/ili periodično prezentuje ostvareni napredak u zaštiti ljudskih prava i sloboda.

U skladu sa ratifikovanim međunarodnim sporazumima BiH je preuzela obavezu da će usaglasiti sve svoje zakone i prakse i o tome *u skladu sa procedurama koje utvrđuju međunarodna tijela*, dostavljati periodične izvještaje i sudjelovati u procesu monitoringa koji se odnosi na stepen implementacije preuzetih međunarodnih sporazuma.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH (MLJPI) je u skladu sa članom 12. Zakon o ministarstvima nadležno za sačinjavanje izvještaja u oblasti ljudskih prava prema svim nadležnim tijelima UN-a i Vijeća Evrope i koordinaciju svih aktivnosti koje proizilaze iz ovih procesa.⁵⁶ U svrhu efikasnije realizacije ovog složenog zadatka Vijeće Ministara BiH je usvojilo Metodologiju izvještavanja u oblasti ljudskih prava koja predviđa izradu Okvirnog programa izvještavanja o provođenju međunarodnih ugovora o ljudskim pravima.⁵⁷

U okviru sistema UN, BiH ove aktivnosti realizira u saradnji sa dvanaest nadležnih tijela:

1. **HRCttee**- Vijeće za ljudska prava,
2. **CAT** - Komitet protiv torture,
3. **OPCAT**- Potkomitet za prevenciju torture,
4. **CEDAW** - Komitet za eliminaciju diskriminacije nad ženama,
5. **CERD** - Komitet o eliminaciji rasne diskriminacije,
6. **CESCR** - Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava,
7. **CMW** - Komitet za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji,
8. **CRC** - Komitet za prava djeteta,
9. **CRPD** - Komitet za prava osoba sa invaliditetom,

⁵⁶ Zakon o ministarstvima ("Službeni glasnik BiH", br: 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09, 103/09, 87/12, 6/13 i 19/16)

⁵⁷ Metodologija izvještavanja u oblasti ljudskih prava („Službeni glasnik BiH“, broj 24/18)

10. **CED**- Komitet za prisilne nestanke,
11. **CSW** - Komisija o statusu žena,
12. **IPEC** - Međunarodni program za ukidanje dječijeg rada.

Pored sistema periodičnog izvještavanja BiH ima obavezu da organizuje *ad hoc* posjete nosiocima mandata specijalnih procedura i nezavisnim ekspertima UN i prema mogućnosti dostavlja dodatne informacije po osnovu više Rezolucija Generalne skupštine UN i Vijeća za ljudska prava.

Kada je u pitanju sistem VE, realizacija monitoringa i/ili aktivnosti periodičnog izvještavanja BiH provodi u saradnji sa deset (10) nadležnih tijela VE a to su:

1. **Evropski komitet za socijalna prava:**

Koji je zadužen za monitoring ostvarivanja socijalnih prava, a država članica za sačinjavanje izvještaja po grupama socijalnih prava tako da svake godine (i/ili dvije) sačinjava izvještaj o napretku u primjeni standarda po Povelji. Stručni predstavnik je pozvan da sudjeluje u stručnom radu Vladinog komiteta zemalja ugovornica.

2. **Evropski Komitet za prevenciju torture i nehumanog i degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja (CPT):**

Koji je zadužen da sačinjava monitoring izvještaj za zemlju u pregledu, država imenuje kontak osobu koji organizuje posjete, izvještava Vijeće ministara BIH i prati implementaciju preporuka te saraduje sa nadležnim institucijama u zemlji.

3. **Evropska komisija za borbu protiv rasne diskriminacije i svih vidova netolerancije –ECRI:**

Koja je zadužena za sačinjavanje monitoring izvještaja, država imenuje kontakt osobu koja organizuje posjetu i izvještava Vijeće ministara BIH, prati implementaciju preporuka i saraduje sa nadležnim institucijama u zemlji.

4. **Komitet članica Konvencije VE o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja ("Lanzarote komitet"):**

Zadužen je da sačinjava monitoring izvještaj, stručni predstavnik imenovan od strane MLJPI priprema priloge i kompilira odgovore i druge priloge te sudjeluje na sastancima, izvještava

Vijeće ministara BIH i prati implementaciju preporuka i sarađuje sa nadležnim institucijama u zemlji.

5. Upravni Komitet za prava djeteta Vijeća Evrope (CDENF):

Zadužen je da sačinjava stručne preporuke i druge materijale koje kao Rezolucije ili druge preporuke usvaja Komitet ministara VE koji obavezuje zemlje članice, a nadležno ministarstvo (MLJPI) ima obavezu da upozna sve nadležne institucije o sadržaju istih kao i o eventualno nastalim obavezama.

6. Savjetodavni odbor za provedbu Okvirne konvencije VE za zaštitu prava nacionalnih manjina:

Koji je zadužen da nakon što država sačini izvještaj, dostavi svoje mišljenje sa preporukama, te ako nije zadovoljan sa odgovorom predlaže sadržaj Rezolucije za Komitet ministara VE. Odbor može da izvrši i monitoring posjetu zemlje.

7. Komitet eksperata VE o primjeni Povelje za regionalne ili manjinske jezike:

Koji je zadužen da nakon što država sačini izvještaj, dostavi svoje mišljenje sa preporukama, te ako nije zadovoljan sa odgovorom predlaže sadržaj Rezolucije za Komitet ministara VE. Komitet može da izvrši i monitoring posjetu zemlje.

8. Upravni odbor za borbu protiv diskriminacije, raznolikost i inkluziju (CDADI):

Odbor sačinjava monitoring izvještaj i stručne preporuke, i druge materijale koje kao rezolucije usvaja Komitet ministara VE koji obavezuje zemlje članice, MLJPI ima obavezu da upozna sve nadležne institucije o sadržaju istih i eventualno nastalim obavezama da pripremi odgovore i priloge, izvještava Vijeće ministara BIH i prati implementaciju preporuka.

9. Komitet eksperata za Rome i putnike (ADI-ROM) :

Nadzire provedbu strateških dokumenata VE koji se odnose na Rome i putnike, vrši pregled nacionalnih zakona i politika, razmjena informacija i najboljih praksi, doprinos borbi protiv govora mržnje i antiđipsizma te izrađuje preporuke, savjete i mišljenja za Odbor za borbu protiv diskriminacije VE o temama koje se odnose na zaštitu i promociju ljudskih prava Roma te njihovo uključivanje i aktivno sudjelovanje u društvu zemlje članici.

**10. Grupa eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
(GREVIO KOMITET):**

Izabran je od strane Odbora zemalja članica Istambulske Konvencije, zadužen je za monitoring koji podrazumijeva pisane izvještaje, sačinjava i dostavlja izvještaj države sačinjen u saradnji sa svim nadležnim institucijama iz BiH i dodatnih informacija koje su dostavljene od strane nevladinih organizacija, nadležna Agencija za ravnopravnost spolova BiH je odgovorna za dijalog između GREVIO-a i bh vlasti o preciziranom broju pitanja i organiziranje evaluacijske posjete BiH.

IV. TRENUTNO STANJE

BiH se suočava sa sistemskim izazovima u implementaciji i zaštiti osnovnih ljudskih prava. Visoki komesar UN za ljudska prava izrazio je zabrinutost zbog uporne diskriminacije na različitim osnovama, prije svega po etničkoj pripadnosti, spolu i seksualnoj orijentaciji. Takvo stanje utiče na ostvarivanje građanskih i političkih prava, uključujući biračka prava, kao i na ekonomska, socijalna i kulturna prava. Primjeri uključuju podijeljen i segregiran obrazovni sistem, pristup zapošljavanju koji je povezan s političkom pripadnošću, patronatom ili lojalnošću, nejednaku socijalnu zaštitu u zavisnosti od mjesta prebivališta, te marginalizaciju s kojom se i dalje suočavaju mnogi ljudi koji su se vratili na svoja prijeratna mjesta prebivališta, romske zajednice i osobe s invaliditetom. BiH ima zakonodavstvo koje zabranjuje diskriminaciju, međutim ključno je da se ono primjenjuje na cijeloj teritoriji zemlje i od strane svih institucija, kako bi svi oblici diskriminacije bili efikasno eliminisani.⁵⁸ U 2023. i 2024. godini, pred sudovima u BiH registrovano je 3938 slučajeva diskriminacije.⁵⁹ Diskriminacija je još uvek nedovoljno prijavljena, posebno na radnom mestu, a sudska praksa u rešavanju

⁵⁸ Human Rights Council Working Group on the Universal Periodic Review Forty-eighth session Geneva, 20–31 January 2025 Bosnia and Herzegovina Compilation of information prepared by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights

⁵⁹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Bosnia and Herzegovina 2025 Report, page 41.

diskriminacije je nekonzistentna (posebno u pogledu tereta dokazivanja), dugotrajna i teško sprovedena.⁶⁰ BiH još uvijek nema strategiju borbe protiv diskriminacije.⁶¹

BiH još uvijek nema sveobuhvatan okvir politika za unapređenje i provedbu ljudskih prava, uključujući strategije na državnom nivou o ljudskim pravima, nediskriminaciji i zaštiti manjina. Shodno tome, zaštita ljudskih prava je suočena sa izazovima, te i dalje je neujednačena širom zemlje.⁶²

Fragmentirano upravljanje i slaba koordinacija između administrativnih nivoa predstavljaju sistemski izazov za sve reforme kao što SIGMA izvještaj ističe, uključujući i one u oblasti temeljnih prava. Proces usklađivanja propisa zahtijeva koordiniran pristup svih nivoa vlasti kako bi se izbjegle nejednakosti u pravnoj zaštiti. Isto tako politički uticaj na zapošljavanje kako SIGMA izvještaj naglašava predstavlja značajan izvještaj za upravljanje ljudskim resursima (HRM) u javnom sektoru. Premda kompetitivni procesi selekcije ne garantuju uvijek zapošljavanje najboljih kandidata, posebno u FBiH i RS. To otvara prostor za diskriminaciju po političkoj i drugoj osnovi.⁶³

Nivo implementacije preporuka Ombudsmena dostigao je u 2023. godini 50 %, dok oko 20 % institucija uopšte nije odgovaralo na preporuke Ombudsmena.⁶⁴

Diskriminacija

Pored činjenice da je BiH u najznačajnijoj mjeri usvojila odgovarajuće zakonodavstvo kojim se propisuje zabrana diskriminacije, u praksi su prisutni značajni izazovi.

Diskriminacija u oblasti rada i zaposlenja

Ovo je područje u kojem se diskriminacija najčešće manifestuje. Iako zakoni o radu na svim nivoima zabranjuju diskriminaciju, njihova usklađenost sa krovnim zakonima je samo djelimična.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Bosnia and Herzegovina 2024 Report *Accompanying the document* COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF REGIONS 2024 Communication on EU enlargement policy

⁶³ OECD (2025), *Public Administration in Bosnia and Herzegovina 2024: Assessment against the Principles of Public Administration*, SIGMA Monitoring Reports, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/969426b5-en>.

⁶⁴ ibid

Specifični problemi:

- Diskriminacija žena na tržištu rada: Žene se suočavaju sa višestrukim preprekama, uključujući duže čekanje na posao, prekide u karijeri zbog porodiljskog odsustva, i diskriminaciju prilikom zapošljavanja zbog moguće trudnoće. Izvještaji ukazuju na značajan rodni jaz u zaposlenosti (25,8%) i platama (muškarci zarađuju u prosjeku 12,7% više).
- Nejednaka prava na porodiljsko odsustvo: Prava na porodiljsko odsustvo i visina naknada drastično se razlikuju između entiteta, pa čak i kantona u Federaciji BiH. Ova neujednačenost dovodi do direktne diskriminacije porodilja na osnovu mjesta prebivališta i sektora u kojem rade (javni vs. privatni). CEDAW Odbor je izrazio zabrinutost zbog ovih razlika.
- Seksualno uznemiravanje na radnom mjestu: Iako zakoni prepoznaju seksualno uznemiravanje, ono se rijetko prijavljuje zbog straha od viktimizacije i niske svijesti o mehanizmima zaštite. Samo je Republika Srpska donijela poseban Zakon o zaštiti od uznemiravanja na radu.
- Nejednaka mogućnost zaposlenja u javnom sektoru veoma je izražena. Uslijed ukorijenjenih mreža patronaže i klijentelizma, pristup radnim mjestima i pozicijama u javnom sektoru (uprava i lokalna samouprava, javna preduzeća i ustanove) gotovo je u potpunosti uslovljen pripadnošću i lojalnošću vladajućim političkim partijama. Prema procjenama Transparency International u BiH, preko 90 posto pozicija u javnom sektoru u BiH zapošljava se putem političke patronaže.⁶⁵

Diskriminacija u javnom i političkom životu

Učešće žena, nacionalnih manjina i osoba sa invaliditetom u javnom i političkom životu je i dalje na nezadovoljavajućem nivou.

Specifični problemi:

- Podzastupljenost žena u politici: Uprkos zakonskoj kvoti od 40% na izbornim listama, stvarna zastupljenost žena u zakonodavnim tijelima je znatno niža. Učešće žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti u BiH je relativno nisko. Prema rezultatima sa Opštih izbora 2022. povećanje u procentu žena na kandidatskim listama iznosi 42% što je malo

⁶⁵ Transparency International (2024), Studija sistema nacionalnog integriteta BiH.

više od zakonskog minimuma od 40%. Uspjeh žena na izborima niži je od njihove zastupljenosti na kandidatskim listama. To pokazuje da iako je trend učešća žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na svim nivoima organizacije vlasti u BiH bio u porastu gdje je iznosio 20% te 2018. godine u Zastupničkom domu Parlamenta iznosio 21,4%,¹⁷⁷ nakon zadnjih Opštih izbora iz 2022. godine zabilježen je pad u procentu izabranih žena u Zastupnički dom Parlamenta BiH koji iznosi 16,66%. Na entitetskom nivou zabilježeno je veoma malo povećanje zastupljenosti žena, tako da u Zastupničkom domu Parlamenta FBiH imamo 26,53%, a u NSRS 18% izabranih žena.⁶⁶

- Diskriminacija nacionalnih manjina: Ustav BiH sadrži direktno diskriminatorne odredbe koje onemogućavaju pripadnicima "Ostalih" da se kandiduju za najviše državne funkcije, što je potvrđeno u nizu presuda Evropskog suda za ljudska prava (npr. *Sejdić i Finci*).
- Nasilje nad ženama u politici: Političarke su često izložene seksističkim napadima, govoru mržnje i online nasilju, što ima za cilj da ih obeshrabri od učešća u javnom životu.

Diskriminacija ranjivih grupa

Pored žena, i druge ranjive grupe suočavaju se sa sistemskom diskriminacijom.

Specifični problemi:

- Osobe sa invaliditetom: Suočavaju se s preprekama u pristupu obrazovanju, zdravstvu, tržištu rada i javnim institucijama. Pristupačnost objekata je i dalje veliki problem. U oblasti socijalne zaštite, prava se često zasnivaju na statusu i uzroku invaliditeta (ratni vs. neratni), a ne na stvarnim potrebama, što je diskriminatorno. Uslijed neopstojanja jedinstvene definicije invaliditeta, niti uspostavljenih kredibilnih registara osoba s invaliditetom, onemogućena je izrada politika i budžeta s ciljem poboljšanja stanja u oblasti ostvarivanja prava osoba s invaliditetom.
- Romi: Romi su i dalje najranjivija i najugroženija zajednica u BiH. Suočavaju se sa duboko ukorijenjenim predrasudama i diskriminacijom u svim sferama života, uključujući stanovanje, zdravstvo, obrazovanje i zapošljavanje. Često im nedostaje

⁶⁶ Analiza usklađenosti postojećeg zakonodavstva sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i Zakona o zabrani diskriminacije u BiH - EU-projekat "EU za ljudska prava i suzbijanje diskriminacije u BiH" 2023.

pristup osnovnim uslugama poput zdravstvenog osiguranja, gdje ovo pravo ostvaruje tek oko dvije trećine Roma. Dohvat obaveznog osnovnog obrazovanja je povećan, uz još uvijek visoke procenete napuštanja škole. Ne postoji segregacija Roma u obrazovanju, ali još uvijek nije omogućeno obrazovanje na romskom jeziku.

- LGBTIQ+ osobe: Pravni okvir ne prepoznaje istospolne zajednice, čime im se uskraćuju brojna prava iz porodičnog života. Uprkos nametanju pretjeranih zahtjeva organizatorima od strane kantonalne vlasti, u Sarajevu se, od 2019. godine, redovno održavaju povorke ponosa. Pozitivan korak predstavlja usvajanje Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u BiH (2012 – 2024), te usvajanje Prvog izvještaja o provedbi Akcionog plana.⁶⁷ Transrodne osobe se suočavaju sa komplikovanim procedurama za pravnu promjenu spola, koje zahtijevaju obavezne hirurške zahvate i nisu finansijski podržane od strane sistema.

Kada je u pitanju sudska zaštita od diskriminacije iz analize predmeta diskriminacije koju je radila misija OSCE može se zaključiti da je veliki broj tužbenih zahtjeva, koji se odnose na diskriminaciju, odbijen ili odbačen pred sudovima BiH. Imajući u vidu ovu činjenicu, nameće se zaključak da među podnositeljima tužbi i dalje postoji veliki stepen nepoznavanja samog pojma diskriminacije, ali i mehanizama zaštite iz Zakona o zabrani diskriminacije. Iako izvještaji međunarodnih i domaćih organizacija za zaštitu ljudskih prava ukazuju na to da su pripadnici određenih grupa naročito izloženi diskriminaciji (žene, Romi, osobe sa invaliditetom) upravo su ove grupe najmanje zastupljene u predmetima pokrenutim po Zakonu o zabrani diskriminacije. Razlog za ovu okolnost treba tražiti u činjenici da su upravo ove grupe pored diskriminacije žrtve i drugih, sa diskriminacijom povezanih kršenja ljudskih prava kao što su socijalna isključenost i nemogućnost vođenja postupaka zbog siromaštva i nepoznavanja sopstvenih prava. Predmeti diskriminacije koji se nađu pred sudom nesumnjivo predstavljaju samo mali procenat pojava diskriminacije u društvu. Oblast u kojoj je utvrđen najveći broj predmeta je nesumnjivo oblast rada i zapošljavanja. Ova okolnost ukazuje na to da, u generalnoj populaciji, oblast rada predstavlja pitanje od izuzetne važnosti u kojoj će se osobe

⁶⁷ Savjet ministara BiH, Usvojen Prvi izvještaj o provedbi Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u BiH, dostupno na <https://arsbih.gov.ba/project/usvojen-prvi-izvjestaj-o-provedbi-akcionog-plana-za-unapredjenje-ljudskih-prava-i-osnovnih-sloboda-lgbti-osoba-u-bosni-i-hercegovini/>

pogođene diskriminatornim tretmanom najprije odlučivati za pokretanje sudskih postupaka.⁶⁸

Sloboda izražavanja i medija

Stanje medijskih sloboda BiH krajnje je zabrinjavajuće, s izraženim trendom nazadovanja u posljednjim godinama. Medijsku sliku BiH karakterišu politički pritisci na medije, prijetnje novinarima i posljednična samocenzura, ekonomski izazovi i nedostatak finansijske nezavisnosti medija. Prema Indeksu slobode medija Reportera bez granica, BiH je posljednjih godina nazadovala za čak 17 mjesta i sada se nalazi na 81. mjestu, od ukupno 180 analiziranih zemalja.⁶⁹ Prema ovom izvještaju, stanje medijskih sloboda u BiH zemlju stavlja u kategoriju – problematično. Nezavisni mediji i novinari u BiH izloženi su SLAPP tužbama.⁷⁰ Prema BiH novinari helpline i *Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE)*, od 2020. godine u BiH je bilo aktivno preko 180 SLAPP tužbi, uglavnom po osnovu klevete ili uvrede, a mete su bili novinari, ekološki aktivisti i nezavisni mediji. Kriminalizacija klevete u RS svakako doprinosi ovakvim trendovima.

Naročito je zabrinjavajući porast prijetnji novinarima i napada na novinare. Novinari i drugi medijski radnici prijavljuju da su izloženi ekonomskom i političkom pritisku, verbalnim napadima od strane političara, kampanjama diskreditacije, *online* prijetnjama, fizičkim napadima i administrativnom uznemiravanju, kao i mobingu unutar nekih od medijskih kuća.⁷¹ Povećao se broj napada na novinare, sa nekoliko incidenata fizičkih napada i uništavanja imovine.⁷² Nadalje, prijavljeno je da se novinarke i dalje suočavaju s nesrazmjernim uznemiravanjem i zastrašivanjem, šta ukazuje na posebnu ranjivost novinarki u okviru šireg

⁶⁸ Analiza odgovora pravosuđa na izazove diskriminacije u Bosni i Hercegovini, Misija OSCE u BiH, dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/e/400550.pdf>.

⁶⁹ Reporters without borders, World Press Freedom Index 2025, <https://rsf.org/en/rsf-world-press-freedom-index-2025-economic-fragility-leading-threat-press-freedom>

⁷⁰ SLAPP (Strategic Lawsuits Against Public Participation) su pravni mehanizam koji se koristi za zastrašivanje i finansijsko iscrpljivanje novinara, aktivista, medija i nevladinih organizacija kroz masovne tužbe za klevetu ili slične optužbe, a čiji cilj nije nužno pobjeda na sudu, već stvaranje pritiska koji dovodi do samocenzure, troškova i odustajanja od kritičkog izvještavanja.

⁷¹ Ujedinjene nacije Bosna i Hercegovina, Četvrti univerzalni periodični pregled (2024), stranica 13, dostupno na https://bosniaherzegovina.un.org/sites/default/files/2024-12/FINAL%20DIGITAL_bhs_UNCT%20submission%20for%20the%20fourth%20Universal%20Periodic%20Review%20of%20Bosnia%20and%20Herzegovina.pdf

⁷² Capital, Oštećena auta novinara u Banjaluci, dostupno na <https://capital.ba/ostecena-auta-novinaru-u-banjaluci/>

okvira rodne nejednakosti i stereotipa, ukazujući tako na potrebu za rodno osjetljivim pristupom.⁷³

Na inicijativu Specijalnog predstavnika EU u BiH, Delegacije EU u BiH i OSCE, Visoki sudski i tužilački savjet BiH je, kroz komunikaciju sa tužilaštvima u BiH, pomogao i ubrzao aktivnosti jačanja mehanizama zaštite novinara kroz imenovanje kontakt osoba u tužilaštvima. U okviru pomenute inicijative, ukupno je u tužilaštvima i policiji imenovano 35 kontakt osoba zaduženih za koordinaciju i komunikaciju s novinarima i relevantnim institucijama.⁷⁴ Odgovor pravosuđa na prijetnje i napade na novinare međutim, nije zadovoljavajući. Pravne postupke karakteriše dugotrajnost, neefikasnost, te izostanak ispitivanja motiva (poslovnih ili političkih) i nalogodavaca napada, uslijed čega se izostavlja najčešći motiv napada na novinare.

Nisu preduzete mere za zaštitu državnih i entitetskih javnih emitera od političkog uticaja koji se vrši preko njihovih politički kontrolisanih upravnih odbora.⁷⁵

Prava djeteta i zaštita od svih oblika nasilja/iskorištavanja

Uprkos znatnoj usklađenosti domaćeg pravnog okvira o pravima djeteta i zaštiti od nasilja i iskorištavanja, prava djeteta u BiH i dalje su ozbiljno ugrožena, a posebno prava djece iz romske zajednice, djece u stanju socijalnih potreba, djece iz siromašnih porodica, djece s invaliditetom i djece migranata. Zabrinjavajuće je što još uvijek preduzete mjere da se obezbjedi pravda prilagođena djeci, uključujući djecu koja pripadaju manjinama, djecu migrante i djecu sa invaliditetom.⁷⁶

Akcionni plan za zaštitu prava djece istekao je još 2018. godine, a novi još uvijek nije usvojen. Procedurama za zaštitu djece nedostaje jasnoća, što dovodi do toga da mnoga djeca žive u alternativnom smještaju zbog siromaštva, samohranog roditeljstva, invaliditeta ili nasilja.⁷⁷

⁷³ European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI), State of the rule of law in the EU enlargement countries (2025).

⁷⁴ Raport. (2024). VSTV usvojio izmjene Pravilnika. <https://raport.ba>

⁷⁵ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Bosnia and Herzegovina 2025 Report, page 39.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ujedinjene nacije Bosna i Hercegovina, Četvrti univerzalni periodični pregled (2024), stranica 20, dostupno na https://bosniaherzegovina.un.org/sites/default/files/2024-12/FINAL%20DIGITAL_bhs_UNCT%20submission%20for%20the%20fourth%20Universal%20Periodic%20Review%20of%20Bosnia%20and%20Herzegovina.pdf

Djeca su i dalje žrtve različitih oblika nasilja i izložena su socioekonomskoj isključenosti i diskriminaciji.⁷⁸ Šokantan slučaj seksualne eksploatacije djevojčica⁷⁹ koji tek poprima pravosudni epilog ukazuje na slabosti cjelokupnog sistema zaštite djece, a posebno djece koja su u stanju socijalne potrebe. Veliku zabrinutost u ovom slučaju izaziva osnovana sumnja da je u podvođenju djevojčica učestvovalo više policijskih službenika, te da je zakazao svaki od elemenata sistema socijalne zaštite djece u stanju socijalne potrebe. Posebno, romska djeca su izložena najgorim oblicima dječijeg rada (eksploataciji) i prosjačenju.

U BiH ne postoje sveobuhvatni, pouzdani i aktuelni podaci o nasilju nad djecom,⁸⁰ čineći onemogućenom izradu sveobuhvatne analize i javnih politika. Ombudsmen BiH u 2024. godini zaprimio je 299 žalbi u oblasti prava djeteta, šta predstavlja povećanje u odnosu na 2023. godinu za 68 žalbi.⁸¹ Prema podacima Udruženja Nova generacija iz Banje Luke, ova organizacija je posljednjih godina, putem svoje SOS linije,⁸² nadležnim institucijama uputila preko 250 prijava sumnji na nasilje nad djecom.

Komitet UN za prava djeteta, u više svojih izvještaja naglašavao je zabrinutost zbog niske stope gonjenja i osuđujućih presuda za trgovinu djecom i iskorišćavanja djece. U oblasti posebnog postupanja s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, VSTS BiH izradio je Moj vodič kroz krivični postupak, publikaciju namijenjenu djeci žrtvama/svjedocima krivičnih djela.⁸³

Proces deinstitutionalizacije,⁸⁴ iako predviđen entitetskim strategijama u oblasti socijalne zaštite⁸⁵ i Mapi puta za deinstitutionalizaciju djece u BiH, veoma je spor. Razlozi opisanog stanja prava djeteta leže, između ostalog, u fragmentiranosti politika zaštite djece i nedostatku koordinacije, te u nedovoljno alociranim sredstvima budžeta. Fragmentiranost i nejednak

⁷⁸ Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH, Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH za 2024. godinu, strana 129.

⁷⁹ Tuzlanski horor koji je srušio i posljednju vjeru u sistem: Ko nas čuva dok policija podvodi djevojčice? Klix.ba, dostupno na <https://www.klix.ba/vijesti/bih/tuzlanski-horor-koji-je-srusio-i-posljednju-vjeru-u-sistem-ko-nas-cuva-dok-policija-podvodi-djevojcice/251031131>

⁸⁰ UNICEF, Situation Analysis (SitAn) of children in Bosnia and Herzegovina (2020).

⁸¹ Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH, Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH za 2024. godinu, strana 129.

⁸² SOS linija Plavi telefon predstavlja jedinu SOS liniju u BiH koja je namijenjena djeci koja se suočavaju sa nasiljem.

⁸³ Visoki sudski i tužilački savjet BiH, Moj vodič kroz krivični postupak, <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/64590>

⁸⁴ Deinstitutionalizacija predstavlja proces prelaska sa prakse institucionalnog zbrinjavanja na servise i programe podrške za život u lokalnoj zajednici.

⁸⁵ Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u FBiH 2024-2030 i Strategija socijalne zaštite RS za period 2023 – 2029.

pristup zaštiti vidljivi su ne samo na entitetskom nivou, već i na nivou pojedinih pružalaca usluga kao što su centri za socijalni rad, a u zavisnosti od lokalnih kapaciteta.

Zaštita ličnih podataka

Zakon o zaštiti ličnih podataka u primjeni je tek od oktobra 2025. godine, te u momentu izrade ovog dokumenta nije moguće dati ocjenu stanja zaštite ličnih podataka u BiH u kontekstu primjene novog zakona. Zaštita ličnih podataka u BiH slaba je i neujednačena. Uprkos državnom zakonu, provođenje zakona u velikoj mjeri je uslovljeno zakonima i drugim politikama koje usvajaju entiteti i drugi nivoi vlasti u BiH, te njihovim praksama i kapacitetima. Mišljenje AZLP na prijedloge zakona koji se odnose na obradu ličnih podataka, dužne su pribaviti samo državne institucija, a ne i entitetske.⁸⁶

U praksi, načelo zaštićenosti ličnih podataka može doći u koliziju sa javnim interesom, a posebno u oblasti slobode medija i izražavanja, integriteta izbornog procesa i borbe protiv korupcije. Najčešće naglašen primjer jeste objavljivanje imovinskih kartona, odnosno podataka o primanjima, imovini i interesima izabranih lica, a koji su uređeni regulisani Izbornim zakonom BiH.

Prema izvještajima o zaštiti ličnih podataka koje svake godine objavljuje AZLP, kapaciteti ove agencije za provođenje povjerenih nadležnosti nisu dovoljni.⁸⁷ Takođe, kapaciteti obrađivača zakona (najčešće ministarstava) kojima se na bilo koji način propisuje obrada ličnih podataka, nisu dovoljni, jer ovi obrađivači ne prepoznaju u potpunosti niti pravni osnov niti svrhu obrade ličnih podataka koja se uređuje zakonima koje predlažu.⁸⁸

Na kraju, ali veoma važno, javni i privatni subjekti se, u kontekstu primjene zakona, pojavljuju u ulozi kontrolora i obrađivača podataka, s veoma specifičnim ovlašćenjima i obavezama u vezi sa ličnim podacima. Prema godišnjim izvještajima AZLP, kapaciteti javnih institucija, privrednih društava, IT sektora i drugih kontrolora/obrađivača za pravilnu primjenu zakona procjenjuju se kao nedovoljni i izazovni, s niskim nivoom svijesti i resursa.

⁸⁶ Član 102. stav (1) tačka u Zakona o zaštiti ličnih podataka („SLGL BiH“, broj 12/25).

⁸⁷ Ovome treba dodati i nove nadležnosti Agencije, predviđene Zakonom o zaštiti ličnih podataka.

⁸⁸ Godišnji izvještaji Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH.

Sloboda okupljanja i udruživanja

Stanje u praksi kada je riječ o upražnjavanju prava na slobodu okupljanja i udruživanja u BiH je zabrinjavajuće. Provođenje regulatornog okvira slobode okupljanja neujednačeno je i diskriminatorno, uslovljeno ciljevima okupljanja, političkim stavovima organizatora i odnosom prema nosiocima vlasti ili političkih funkcija. U RS i Kantonu Sarajevo i dalje se selektivno primjenjuju ograničenja prava na mirno okupljanje, pozivajući se na sigurnosne razloge, zavisno od teme okupljanja.⁸⁹ U martu 2023. godine, vlasti Banje Luke zabranile su projekciju filma od strane organizacije Prajd, pravdajući to razlozima sigurnosti. U isto vrijeme, Policijska uprava Banja Luka donijela je rješenje o zabrani najavljenog javnog okupljanja u organizaciji nezavisnih stvaralaca i aktivista "Geto" iz Banje Luke i i organizacije "BH povorka ponosa" iz Sarajeva, s istim opravdanjem. U periodima prije ili poslije navedenih događaja, u Banjoj Luci su dopušteni i održani mnogo veći skupovi, uključujući velike skupove vodećih političkih partija. U 2017. godini, Sarajevski otvoreni centar pokušao je da organizuje protestnu šetnju i zatražio je promene u režimu saobraćaja kako bi se marš održao na javnom putu. Međutim, Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo nije odgovorilo na vreme, čime je spriječeno održavanje marša.

Iako su propisi o osnivanju i radu organizacija civilnog društva (udruženja građana i fondacije) uglavno usklađeni sa međunarodnim standardima, nedavne zakonodavne aktivnosti i prakse u RS dovele su do umanjenja prostora za rad OCD i do obeshrabrivanja građanskog aktivizma. Pomenute prakse su bile primjetne u sudskom progonu, kampanjama „blaćenja“ aktivista kao „izdajnika „ i „stranih plaćenika“. Naročito obeshrabrujući akti su bili usvajanje Zakona o posebnom registru i transparentnosti rada nevladinih organizacija koje se finansiraju iz inostranstva, te rekriminalizacija klevete. Nesumnjivo, cilj ovih akata je da se ugrozi sloboda udruživanja i poveća autocenzura u civilnom društvu.

⁸⁹ Human Rights Council Working Group on the Universal Periodic Review Forty-eighth session Geneva, 20–31 January 2025 BiH Compilation of information prepared by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights

Govor mržnje

Govor mržnje i dalje je veoma rasprostranjen, ali je do podataka teško doći obzirom da U BiH nema zvaničnih podataka o govoru mržnje.⁹⁰ Rasprostranjenom govoru mržnje posebno su doprinijeli *online* mediji i nedovoljno efikasni alati (samo)regulacije *online* medija. Iako je Regulatorna agencija za komunikacije BiH usvojila politike usklađene sa Direktivom o audiovizualnim medijskim uslugama (2018/1808/EU),⁹¹ implementacija i nadzor su otežani jer ni jedan servis za dijeljenje video sadržaja nije registrovan u BiH.⁹² Posebno je izražen govor mržnje prema LGBTI osobama, često ostvaren od strane nosilaca najviših političkih funkcija. Rašireni modeli podjele i dezinformacija takođe su uticali na povećanje i prihvatanje govora mržnje, a posebno oni koji dolaze od visoko rangiranih političara.

Zakonodavstvo na entitetskom nivou kriminalizuje govor mržnje samo u slučajevima gdje se raspiruje nacionalna, rasna i vjersku mržnja, otežavajući tako adekvatno sankcionisanje govora mržnje. Ovo, zajedno sa opštim nepovjerenjem u rad pravosuđa, obeshrabruje građane i aktiviste na akciju, a posebno obeshrabruje žrtve govora mržnje. 2023. godine, Savjet ministara BiH usvojio je dokument „Mapiranje odgovora na govor mržnje u BiH: Situaciona analiza i izvještaj o mapiranju“.⁹³

V. PERSPEKTIVE SUDIONIKA – NALAZI FOKUS GRUPE I INTERVJUA SA RELEVANTNIM AKTERIMA

Kako bi se dobila sveobuhvatnija i realnija slika stanja u oblasti temeljnih prava u BiH, provedene su fokus grupe i dubinski intervjui sa ključnim akterima. Ove aktivnosti su uključile

⁹⁰ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Mapiranje odgovora na govor mržnje u BiH: Situaciona analiza i izvještaj o mapiranju (2023), strana 13, dostupno na <https://rm.coe.int/hf19-mapping-hate-speech-bos/1680a9cf57>

⁹¹ Direktiva (EU) 2018/1808 Evropskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive 2010/13/EU o koordinaciji određenih odredaba utvrđenih zakonima i drugim propisima u državama članicama o pružanju audiovizualnih medijskih usluga (Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama) u pogledu promjenjivog stanja na tržištu, dostupna na <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1808>

⁹² United Nations, Human Rights Council, National report submitted pursuant to Human Rights, strana 4, dostupno na <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/48/BIH/1>

⁹³ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Mapiranje odgovora na govor mržnje u BiH: Situaciona analiza i izvještaj o mapiranju (2023), dostupno na <https://rm.coe.int/hf19-mapping-hate-speech-bos/1680a9cf57>

predstavnike domaćih institucija, branilaca ljudskih prava, organizacija civilnog društva i ranjivih grupa, ali i stručnjaka iz relevantnih oblasti.

Nalazi iz komplementarno dopunjuju analizu trenutnog stanja temeljnih prava, pružajući kvalitativne uvide u praktične izazove i konkretne primjere. Oni naglašavaju važnost participativnog pristupa u reformama, u skladu sa operativnim načelima ove mape puta (participacija, inkluzivnost i fokus na ranjive grupe), te služe kao osnova za preciznije preporuke i akcioni plan.

Navedeni nalazi ukazuju na zabrinjavajuće i gotovo sistemske nedostatke u oblasti zaštite osnovnih ljudskih prava.

Sudionici su ukazali na sopstvena iskustva u radu s Ombudsmenom BiH, naglašavajući da ova institucija u praksi nije uvijek postupala na jednak ili konzistentan način, ukazujući tako na mogući politički uticaj na ovu instituciju. Posebno je naglašeno da je Ombudsman BiH, svojim internim aktima, uredio način odlučivanja konsenzusom, iako ovako odlučivanje nije predviđeno relevantnim zakonom. Imajući u vidu strukturu i način izbora Ombudsmena BiH, ovakva procedura gotovo da uvodi entnčko odlučivanje i u ovu, suštinski važnu, instituciju u oblasti zaštite i unapređenja ljudskih prava.⁹⁴ Učesnici su takođe istakli da Ombudsman BiH, iako ima zakonske mogućnosti za pokretanje prekršajnih postupaka u predmetima diskriminacije,⁹⁵ u praksi nikada ne pokreće ove postupke. Relevantni izvještaji Ombudsmena BiH takođe navode ovakvu praksu, pojašnjavajući da je izostanak prekršajnih postupaka u slučajevima diskriminacije posljedica fokusiranosti Ombudsmena BiH na postupanje po žalbama građana i preventivne mehanizme, a ne na gonjenje i sankcionisanje. Takođe, Ombudsman BiH u praksi ne koristi ovlašćenje za pokretanje upravnih sporova (takođe definisano zakonom) kada u vršenju poslova iz svoje nadležnosti nađe da je konačnim upravnim aktom povrijeđeno ljudsko dostojanstvo, prava i slobode građana. Ovakve prakse Ombudsmena BiH ocijenjene su od strane učesnika kao krajnje neodgovarajuće, posebno imajući u vidu nizak stepen provođenja preporuka ove institucije.

Predmeti pred Ustavni sudom BiH traju isuviše dugo. Na ovaj način, čak i kod pozitivnog izjašnjavanja ovog suda po predstavi, šteta po ljudska prava već nastane kao posljedica

⁹⁴ Ovakav način odlučivanja Ombudsmena BiH redovno je kritikovan i u izvještajima Evropske komisije o napretku BiH.

⁹⁵ Član 7. Zakona o zabrani diskriminacije BiH.

opšteg ili pojedinačnog akta. Ovo predstavlja još jedan primjer kada sporost sistema onemogućava punu zaštitu ljudskih prava, čak i kada pojedinačni ishodi budu pozitivni.

Selektivini pristupi u ostvarivanju pojedinih prava opisani u poglavlju IV – Trenutno stanje, potvrđeni su i na fokus grupama. Iskustva sudionika u oblasti prava na mirno okupljanje pokazala su da se ono ostvaruje u različitom obimu, u zavisnosti od organizatora i razloga okupljanja. Tako je u Banjoj Luci bilo koje okupljanje prijavljeno od strane građana ili organizacija civilnog društva bilo dopušteno daleko od prometnih mjesta (trgova) ili važnijih institucija (dopušteno npr. u parku Mladen Stojanović), dok su pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova RS, bez ikakvih ograničenja, protestvovali ispred zgrade Republičkog javnog tužilaštva RS. Takođe, u pojedinim slučajevima, okupljanja nisu dozvoljena ukoliko su organizatori bili pojedinci ili organizacije branioci ljudskih prava.

Kao poseban problem, učesnici su istakli nepostupanje nadležnih organa u primjeni Zakona o slobodi pristupa informacijama. Najčešće, informacije su dostavljane nakon isteka zakonskih rokova, ili su dostavljene informacije bile nepotpune. Ovo je u praksi onemogućavalo pojedince i organizacije u ostvarivanju ljudskih prava, imajući u vidu činjenicu da je ostvarivanje ovih prava često i samo uslovljeno poštovanjem propisanih rokova ili dostavljanjem adekvatnih informacija. Jedna od težih posljedica bila je i nemogućnost ostvarivanja prava na djelotvoran pravni lijek. Učesnici su podsjetili i na nekoliko „pilot presuda“ ESLJP, a kojima ovaj sud nastoji na sistemski način riješiti uočene probleme u zemljama članicama Vijeća Evrope. Prema mišljenju učesnika, Ombudsmen BiH nedovoljno koristi ovakve mehanizme.⁹⁶

U pogledu prava osoba s invaliditetom, u BiH je još uvijek upotrebi Barthel index⁹⁷ za procjenu samostalnosti u osnovnim dnevnim aktivnostima. Ovaj indeks, iako koristan u pogledu utvrđivanja tretmana i potreba rehabilitacije pacijenata, danas se smatra zastarjelim i previše medicinski orijentisanim, jer mjeri samo tjelesne funkcije i osnovne aktivnosti, a zanemaruje participaciju, kontekstualne faktore i planiranje usluga u zajednici. Primjena ovog indeksa u

⁹⁶ Iako nacionalne institucije, poput Ombudsmena BiH, ne mogu inicirati donošenje „pilot presuda“ od strane ESLJP, one mogu indirektno uticati tako što u svojim izvještajima identifikuju uočene sistemske probleme, pokreću sudske postupke ili intervenišu u njima, uključujući slučajeve koji mogu eskalirati do ESLJP, podstiču žrtve na podnošenje žalbi i dr.

⁹⁷ Barthel index za procjenu samostalnosti u osnovnim dnevnim aktivnostima, dostupan na <https://www.mdcalc.com/calc/3912/barthel-index-activities-daily-living-adl>

praksi dovodi do toga da se obim prava iz socijalne zaštite ne dodjeljuju u potrebnoj mjeri. Svjetska zdravstvena organizacija ne preporučuje da se ovaj indeks koristi kao glavni alat za procjenu potreba osoba s invaliditetom, već preporučuje drugi, aktuelniji indeks – WHO Disability Assessment Schedule 2.0 (WHODAS 2.0).⁹⁸

Učesnici su posebno naglasili veoma zabrinjavajuće prakse kada je u pitanju zaštita žrtava nasilja u porodici, a posebno djece. Iako je, prema podacima prisutnih predstavnika branilaca ljudskih prava, porodično nasilje u porastu, nadležni organi nisu unaprijedili sopstvene protokole i kapacitete s ciljem sprečavanja nasilja. Koordinacija nadležnih institucija (tužilaštvo, policija, sudovi, centri za socijalni rad) i njihovi kapaciteti nisu dovoljni, što u praksi dovodi do neadekvatnih procjena u vezi sa pojedinim rizicima (udaljavanje počinioca iz stana i dr.). Često se pojedinačna rješenja obrazlažu prostom procjenom postupajućih policajaca, bez adekvatnih obrazloženja, uputstava i pouka i bez dokaza da su policajci obučeni za postupanje u ovim slučajevima. Nedostatak finansija i drugih kapaciteta takođe utiče na opasnost od ponavljanja nasilja. Žene su često izložene ponovljenom nasilju, jer u konkretnom slučaju nisu obezbijeđeni uslovi za prevoz djetete, pa su majke djece izložene ponovljenim kontaktima s ocem nasilnikom. Pojedinačni akti nadležnih organa u ovakvim slučajevima ne uzimaju u obzir sve okolnosti, niti moguće posljedice, a čest uzrok tome je nedostatak kapaciteta. Na kraju, nasilje u porodici, prema mišljenju učesnika, još uvijek u našem društvu predstavlja tabu temu, onemogućavajući na taj način participativno, transparentno i argumentovano usvajanje boljih politika.

VI. EKONOMSKI ASPEKTI

Analiza ekonomskih aspekata u okviru *Mape puta 23B* zahtijeva integraciju principa ljudskih prava u razvojne i fiskalne politike, u skladu sa standardima UN-a (*Guiding Principles on Business and Human Rights*)⁹⁹ i OECD-a (*Policy Framework for Investment*). Fokus je na kvantifikaciji „troška nepoštovanja prava“ i ekonomskim koristima reformi koje jačaju vladavinu prava, jednakost i institucionalni integritet.

⁹⁸ Svjetska zdravstvena organizacija, Disability Assessment Schedule 2.0, dostupan na <https://www.who.int/standards/classifications/international-classification-of-functioning-disability-and-health/who-disability-assessment-schedule>

⁹⁹ Okvirne smjernice BiH za implementaciju Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima UN-a 2021-2025.

1. Prava kao preduslov ekonomskog rasta i investicione sigurnosti

Ograničenja u slobodi udruživanja, izražavanja i učešća građana u donošenju odluka — naročito kroz političku instrumentalizaciju javnih servisa i izbornih procesa — ozbiljno narušavaju institucionalni kvalitet. Time se smanjuje povjerenje tržišta i građana, što vodi do donošenja neefikasnih javnih politika koje ne odgovaraju realnim potrebama tržišta rada i investitora.

Neizvršavanje presuda Ustavnog i Evropskog suda za ljudska prava dodatno destabilizuje pravno okruženje, stvarajući percepciju arbitrarne pravde i pravne nesigurnosti. Takva praksa predstavlja trajnu **anti-investicionu barijeru**, jer investitori izbjegavaju okruženja u kojima nije osigurana zaštita imovinskih prava i ugovorne sigurnosti.

Istovremeno, ograničeni socijalni standardi (zdravstvo, obrazovanje, socijalna zaštita) i kontinuirani odlazak kvalifikovane radne snage proizvode **strukturni deficit ljudskog kapitala**, čime se smanjuje produktivnost i kapacitet ekonomskog rasta. U tom smislu, ljudska prava nisu samo moralni imperativ, već i **ekonomski resurs** koji direktno utiče na konkurentnost i održivi razvoj.

2. Institucionalni kvalitet i fiskalna odgovornost kao instrumenti rasta

Nedosljedno provođenje zakona sistematski podriva pravo na dobru upravu i vladavinu prava. Odsustvo odgovornosti (accountability) dovodi do „sive ekonomije“, smanjuje fiskalne prihode i onemogućava finansiranje socijalnih prava. Time BiH ulazi u začarani krug: **neefikasne institucije generišu korupciju, a korupcija dodatno slabi institucije**, što kumulativno smanjuje ekonomski potencijal zemlje.

Efikasna implementacija Poglavlja 23B mora, prema OECD principima, uključivati procjenu uticaja svake fiskalne i pravne mjere na ljudska prava (*Human Rights Impact Assessment – HRIA*), kako bi se spriječile neproporcionalne mjere štednje koje ugrožavaju socijalnu stabilnost.

3. Socijalna ulaganja kao razvojni multiplikator

Ulaganja u zdravstvo i obrazovanje — stubove socijalnih prava — u BiH su hronično nedovoljna i neefikasna, često podređena političkim interesima i korupcijskim praksama. Nedostatak

sistemskih investicija u javne usluge direktno utiče na pad produktivnosti, smanjenje inovativnosti i niži BDP po glavi stanovnika. U perspektivi održivog razvoja (Agenda 2030), ulaganje u prava građana mora se posmatrati kao **investicija u nacionalni kapital**, a ne kao trošak.

VII. DRUŠTVENI ASPEKTI

Ljudska prava su temelj društvenog kapitala i ključni faktor održive stabilnosti i razvoja. U kontekstu Poglavlja 23B, razvoj se ne može mjeriti samo ekonomskim pokazateljima, već i stepenom dostojanstva, uključenosti i odgovornosti institucija prema građanima.

1. Inkluzija i jednakost: Cijena sistemske diskriminacije

Nedostatak političke volje za sistemskim pristupom unapređenju zaštite ljudskih prava održava strukturalnu diskriminaciju i onemogućava puno učešće marginalizovanih grupa — Roma, žena, osoba s invaliditetom i LGBTI osoba — u društvenom i ekonomskom životu. Takva ekskluzija nije samo moralni, već i **ekonomski gubitak**, jer smanjuje produktivni potencijal radne snage i povećava fiskalni teret socijalnih transfera.

2. Društvena stabilnost i povjerenje kao razvojna valuta

Selektivna primjena zakona i ugrožavanje nezavisnosti pravosuđa i institucija uzrokuju **erodiranje povjerenja u državu** i povećavaju rizik društvene polarizacije. Takvo okruženje stvara neizvjesnost koja potiskuje investicije, potiče emigraciju i podriva sveobuhvatni razvojni okvir. Povjerenje u institucije, koje počiva na jednakom pristupu pravdi, postaje najvažniji oblik društvenog kapitala.

3. Uloga civilnog društva i slobode medija u osiguravanju odgovornosti

Civilno društvo (CD) je ključni akter u arhitekturi odgovornosti (*accountability*). Ono identifikuje obaveze institucija (*duty-bearers*) i artikuliše potrebe građana (*right-holders*). Međutim, politički pritisci, regulatorna ograničenja i pokušaji kriminalizacije kritičkog izraza sužavaju prostor djelovanja CD-a i medija. Time se potkopava jedan od osnovnih mehanizama kontrole vlasti i smanjuje transparentnost reformskog procesa u okviru Poglavlja 23B.

Sloboda izražavanja i nezavisni mediji predstavljaju **ključni korektiv** – kroz smanjenje rizika od zloupotrebe javnih resursa i korupcije i jačanju efikasnosti i odgovornosti institucija. Njihovo ograničavanje nije samo demokratski deficit, već i direktna prepreka za investicije i razvoj.

4. Partnerstvo za reforme

Neformalnost konsultacija s CD i ograničena upotreba njegovih analitičkih kapaciteta u kreiranju reformskih mjera u okviru EU integracija ukazuje na potrebu za **institucionalizovanim modelom saradnje**. U skladu s OECD standardima participativnog upravljanja, civilno društvo mora biti priznato kao „*right-holder partner*“ u izradi i implementaciji Akcionog plana za Poglavlje 23B.

VIII. CILJEVI I PRIORITETI

Glavni strateški cilj Mape puta je preći iz faze deklarativnog usklađivanja ka fazi **operativne i mjerljive zaštite prava**, osiguravajući da institucije djeluju u službi građana, na temelju političke odgovornosti.

A. Ključni Strateški Ciljevi (SC)

SC br.	Strateški Cilj	Opis i Orijentacija
SC 1	Uklanjanje systemske diskriminacije i usklađivanje zakonodavstva	Otkloniti systemske diskriminacije (ustavni i izborni okvir) , posebno provođenjem presuda ESLJP (npr. <i>Sejdić–Finci</i> i dr.). Osigurati punu usklađenost s EU <i>acquis</i> -om i standardima Vijeća Evrope/UN-a (npr. Istanbulska konvencija, UNCRPD).
SC 2	Jačanje institucionalnog okvira i kapaciteta	Osigurati djelotvorno funkcionisanje nezavisnih tijela (Ombudsmen, AZLP, gender mehanizmi). Ojačati njihove resurse i kapacitet za dosljednu provedbu usklađenih propisa.
SC 3	Osiguranje i zaštita građanskih i političkih prava	Garantovati slobodu izražavanja i medija, uključujući zaštitu novinara i finansijsku održivost javnih RTV servisa. Osigurati poticajno okruženje za civilno društvo i slobodu okupljanja i udruživanja.
SC 4	Djelotvorna zaštita ranjivih i marginalizovanih grupa	Uspostaviti pouzdane mehanizme za djelotvornu zaštitu prava ranjivih grupa (osobe s invaliditetom, djeca, LGBTI, Romi) . .
SC 5	Uspostava mehanizama provedbe, nadzora i odgovornosti	Uspostaviti monitoring i javno izvještavanje uz kvalitetne, spolno i interseksijski razvrstane podatke. Osigurati dosljednu i djelotvornu

Mapa puta za poglavlje 23 B – Temeljna prava

SC br.	Strateški Cilj	Opis i Orijentacija
		provedbu usklađenih propisa i povećati odgovornost institucija (NPM protiv torture, izvršenje odluka).

B. Operativni Principi (Načela djelovanja)

Ovi principi usmjeravaju provedbu svih ciljeva:

- **Nediskriminacija i jednakost** (uključujući interseksijski pristup).
- **Proporcionalnost i razmjernost** ograničenja prava.
- **Participacija i transparentnost** (konsultacije, javno objavljivanje nacрта i izvještaja).
- **"Do no harm"** i fokus na ranjive grupe.
- **Koordinacija nivoa vlasti** (država–entiteti–kantoni–BD).

IX. STRATEGIJE I PREPORKE

Mapom puta se promoviše i naglašava potreba strateškog pristupa za održiv napredak u implementaciji Mape puta na temelju osnovnih principa djelovanja - transparentnosti, inkluzivnosti i odgovornosti.

Strateški pristup:

- **Integracija ljudskih prava u razvojne politike:** Temeljna prava tretirati kao razvojni resurs, a ne isključivo kao pravnu obavezu.
- **Funkcionalna koordinacija:** Ojačati saradnju između nivoa vlasti (državni, entitetski, kantonalni, Brčko distrikt) kroz zajedničke koordinacione mehanizme.
- **Partnerstvo s civilnim društvom i akademskom zajednicom:** Institucionalizovati konsultacije i koristiti analitičke kapacitete CD-a u pripremi i evaluaciji reformi.
- **Borba protiv korupcije i jačanje integriteta:** Ugraditi antikorupcijske standarde u sve segmente implementacije Mape puta, posebno u oblastima pravosuđa, medija i javne uprave.
- **Mjerenje napretka i evaluacija:** Uspostaviti sistem indikatora i periodičnog izvještavanja o postignutim rezultatima.

Ključne preporuke za unapređenje stanja u oblasti temeljnih prava u BiH

1. **Usklađivanje zakonodavstva i strateški okvir**

Mapa puta za poglavlje 23 B – Temeljna prava

- Nastaviti harmonizaciju zakonodavstva i uspostaviti jedinstvenu državnu strategiju za ljudska prava, uključujući strategije za nediskriminaciju, zaštitu manjina i rodnu ravnopravnost.
- Osigurati provedbu preporuka iz Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR) iz 2019. godine i ciklusa 2025. godine i razviti jedinstvenu metodologiju prikupljanja i analize podataka o ljudskim pravima po uzoru na Agenciju EU za osnovna prava (FRA).

2. Jačanje institucionalnih kapaciteta

- Implementirati novi **Zakon o zaštiti ličnih podataka** u potpunosti i osigurati kapacitete Agencije za zaštitu ličnih podataka za dosljednu primjenu GDPR standarda, uključujući nadzor nad obradom podataka u oblasti izbora, medija i borbe protiv korupcije.
- Ojačati kapacitete Ombudsmena a posebno osigurati operacionalizaciju **izmjena Zakona o Ombudsmenu** iz 2023. i osigurati da nova uloga Ombudsmena kao nacionalnog preventivnog mehanizma protiv torture bude u potpunosti funkcionalna i resursno podržana.
- Ojačati kapacitete organizacija javnog i privatnog sektora za dosljednu primjenu novog Zakona o zaštiti ličnih podataka.
- Razmotriti uvođenje procjene uticaja propisa na ljudska prava (Human Rights Impac Assesemnt).

3. Borba protiv diskriminacije i zaštita ranjivih grupa

- Donijeti i primjenjivati sveobuhvatnu strategiju protiv diskriminacije na nivou cijele države.
- Jačati zaštitu Roma, povratnika, osoba sa invaliditetom i drugih marginalizovanih grupa kroz ciljana budžetska izdvajanja i programe inkluzije.
- Obezbijediti obrazovanje na romskom jeziku pripadnicima romske zajednice.

4. Prevencija torture i izvršenje sankcija

- U potpunosti implementirati mandat Ombudsmena kao NPM u skladu sa OPCAT-om i pratiti efikasno procesuiranje svih slučajeva zlostavljanja.

- Puna implementacija preporuka Komiteta Savjeta Evrope za prevenciju torture i uvođenje objavljivanja izvještaja po automatizmu (bez prethodne procedure odobravanja od strane vlasti BiH).
- Donijeti državni zakon o pravima civilnih žrtava rata i osigurati naknadu štete i ukidanje sudskih taksi za žrtve torture.
- Omogućiti pravovremeno i obavezno prisustvo advokata osobama u policijskom pritvoru.
- Uspostaviti strategiju za izvršenje krivičnih sankcija i razviti sistem probacije i reintegracije osuđenih osoba.

5. Sloboda izražavanja i okupljanja

- Analizirati i izmijeniti zakonodavstvo i institucionalni okvir za zaštitu slobode medija s ciljem odgovarajućeg reguliranja državnog financiranja i ukidanja državne kontrole nad medijima. Poduzeti hitne mjere za zaustavljanje prijetnji i nasilja nad novinarima.
- Dekriminalizovati klevetu na cijeloj teritoriji BiH i spriječiti zloupotrebe restriktivnih normi koje bi mogle ograničiti online slobodu izražavanja.
- Usvojiti jedinstvenu metodologiju i rodno osjetljiv pristup zaštiti novinara.
- Inkriminisati krivičnim zakonima napad na novinare u obavljanju profesije.
- Jačati nezavisnost Regulatorne agencije za komunikacije BiH i stabilno finansirati javne servise kako bi se smanjio politički uticaj.
- Usvojiti Zakon o transparentnosti medijskog vlasništva, finansiranja i koncentracije vlasništva nad medijima u BiH.
- Obezbijediti izbor i imenovanje nezavisnih i profesionalnih menadžmenta unutar javnog radiotelevizijskog sistema BiH.
- Nastaviti harmonizaciju zakona o javnim okupljanjima i osigurati njihovu jednaku primjenu bez selektivnih ograničenja.
- Uskladiti kriminalizaciju govora mržnje sa prihvaćenim međunarodnim standardima i preporukama.
- Usvojiti jedinstvenu metodologiju za evidentiranje, praćenje i izvještavanje o slučajevima govora mržnje.

6. Rodna ravnopravnost i zaštita od rodno zasnovanog nasilja

- U potpunosti transponovati Istanbulsku konvenciju, uključujući izmjene krivičnih zakona na svim nivoima.
- Obezbijediti kontinuiranu podršku žrtvama (sigurne kuće, pravna pomoć) i efikasno procesuirati slučajeve femicida.

7. Zaštita djece i osoba sa invaliditetom

- Usvojiti i implementirati strategiju deinstitucionalizacije i prelazak na usluge zasnovane u zajednici.
- Usvojiti novi akcioni plan za zaštitu prava djece BiH.
- Usvojiti jedinstvenu metodologiju za evidentiranje, praćenje i izvještavanje o nasilju nad djecom.
- Ujednačiti zakone o maloljetničkom pravosuđu i obezbijediti posebne pritvorske kapacitete za maloljetnike, uz širu primjenu alternativnih mjera.
- Formirati kredibilne i ažurne registre osoba s invaliditetom.

8. Unapređenje sistema izvještavanja

- Ustanoviti godišnji konsolidovani izvještaj Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice o stanju ljudskih prava, koji se dostavlja Parlamentarnoj skupštini BiH i javno objavljuje.
- Uspostaviti nezavisnu radnu grupu (predstavnicu civilnog društva, akademske zajednice, međunarodnih organizacija) koja vrši evaluaciju i daje preporuke.

X. MEHANIZMI PRAĆENJA I EVALUACIJE

Indikatori napretka

Za procjenu napretka u unapređenju zaštite fundamentalnih prava, moguće je identifikovati set **kvantitativnih i kvalitativnih indikatora**, grupisanih prema ključnim oblastima:

1. Usklađenost zakonodavstva

- Broj i procent usklađenih zakona i podzakonskih akata sa međunarodnim standardima (npr. Istanbulsku konvenciju, UNCPRD, GDPR).
- Broj zakona harmonizovanih između različitih nivoa vlasti.

2. Institucionalni kapacitet

- Budžetska izdvajanja za institucije koje štite ljudska prava (Ombudsmen, Agencija za zaštitu ličnih podataka, Gender centri).
- Broj zaposlenih i prosječan broj riješenih predmeta po službeniku.

3. Efikasnost i implementacija

- Procenat implementiranih preporuka Ombudsmena i međunarodnih tijela (GREVIO, GRECO, UN komiteti).
- Prosječno trajanje postupaka u predmetima diskriminacije, torture i povreda ljudskih prava.
- Broj i procenat riješenih slučajeva nasilja, torture i diskriminacije.

4. Društveni učinak

- Povjerenje građana u institucije koje štite ljudska prava (na osnovu anketa).
- Broj prijavljenih slučajeva diskriminacije, nasilja i govora mržnje (ukazuje na povjerenje u sistem prijave).
- Stepem primjene obrazovnih i inkluzivnih programa u školama i lokalnim zajednicama.

Procedure izvještavanja

Kako bi praćenje napretka bilo dosljedno i transparentno, predlaže se uspostava sljedećih procedura:

1. Periodično izvještavanje

- **Godišnji interni izvještaji** nadležnih institucija (Ombudsmen, APIK, Agencija za zaštitu ličnih podataka).
- **Godišnji konsolidovani izvještaj** Vijeća ministara o stanju ljudskih prava, koji se dostavlja Parlamentarnoj skupštini BiH i javno objavljuje.

2. Nezavisni monitoring

- Uspostaviti **nezavisnu radnu grupu** (predstavnicu civilnog društva, akademske zajednice, međunarodnih organizacija) koja vrši evaluaciju i daje preporuke.

- Uključiti civilno društvo i medije kroz **javne konsultacije** i periodične prezentacije rezultata.

3. Povezivanje sa EU procesima

- Uskladiti format izvještaja sa zahtjevima **Izvještaja Evropske komisije** i **UPR procesa** UN-a kako bi se olakšalo praćenje ispunjavanja međunarodnih obaveza.
- Koristiti **zajedničku bazu podataka** (open data) kako bi svi akteri imali pristup informacijama i indikatorima u realnom vremenu.

4. Evaluacija i prilagođavanje

- Na osnovu godišnjih izvještaja vršiti **reviziju strategija i akcionih planova**, s fokusom na identifikaciju prepreka i prilagođavanje mjera.
- Svake dvije godine provesti **nezavisnu evaluaciju** učinka mjera i javno prezentovati nalaze.

XI. IZAZOVI I RIZICI

Ključni rizici i strategije za ublažavanje rizika u realizaciji mape puta za poglavlje 23 B - oblasti fundamentalnih prava u BiH mogu se identifikovati kao sljedeći:

1. Politička opstrukcija i nedostatak političke volje

Rizik:

Politički lideri mogu blokirati usvajanje ključnih zakona (npr. ustavne i izborne reforme, harmonizacija antidiskriminacionog zakonodavstva).

Strategija ublažavanja:

- Korištenje EU integracionih mehanizama (SAA, izvještaji EK) i međunarodnog pritiska kao poluge.
- Aktivno uključivanje civilnog društva i međunarodnih partnera u javnu debatu radi povećanja političkih troškova blokade.

2. Nedovoljni institucionalni kapaciteti i resursi

Rizik:

Agencija za zaštitu ličnih podataka, Ombudsmen i druge institucije nemaju dovoljno ljudskih i finansijskih resursa da ispune mandate.

Strategija ublažavanja:

- Obavezati Vijeće ministara i entitetske vlade da osiguraju budžetske linije za ključne institucije.
- Uvesti periodične evaluacije učinka i mehanizme odgovornosti (npr. izvještavanje parlamentima).

3. Fragmentacija nadležnosti i neusklađenost zakonodavstva

Rizik:

Zakoni i politike različitih nivoa vlasti ostaju nekoordinisani, što vodi nejednakoj zaštiti prava i pravnoj nesigurnosti.

Strategija ublažavanja:

- Uspostaviti koordinacione mehanizme u oblasti ljudskih ljudskih prava.
- Prioritetno harmonizovati zakone i procedure na državnom i entitetskim nivoima, uz tehničku podršku EU i SIGMA.

4. Selektivna primjena zakona i nekažnjivost

Rizik:

Čak i kada su zakoni usvojeni, primjena ostaje selektivna (npr. zaštita novinara, sankcionisanje diskriminacije, procesuiranje torture).

Strategija ublažavanja:

- Jačati kapacitete inspekcija, tužilaštava i sudova za primjenu zakona.
- Povećati javnu dostupnost podataka (open data) o procesuiranim slučajevima i ishodima postupaka.

5. Negativni društveni narativi i polarizacija

Rizik:

Istorijski revizionizam, govor mržnje i politizacija obrazovanja nastavljaju da produbljuju etničke podjele i potkopavaju inkluziju.

Strategija ublažavanja:

- Promovisati obrazovne i medijske kampanje za pomirenje i inkluziju.
- Uključiti lokalne zajednice i mlade u projekte dijaloga i zajedničkih inicijativa.

6. Finansijska neodrživost mjera

Rizik:

Nedostatak sredstava za implementaciju strategija (posebno deinstitutionalizacije, inkluzije Roma, zaštite žrtava).

Strategija ublažavanja:

- Prioritizovati mjere u budžetskim ciklusima i osigurati pristup IPA fondovima i drugim izvorima EU pomoći.
- Razviti cost-benefit analize kako bi se pokazala dugoročna isplativost mjera.

XII. ZAKLJUČCI

Analiza stanja ukazala je na suštinski izazov – **jaz između normativnog i stvarnog u ostvarivanju temeljnih prava**. Dok je normativni okvir u velikoj mjeri usklađen sa međunarodnim standardima, izuzimajući važno pitanje implementacije presuda EKLJP, stvarna primjena i institucionalna provedba ostaju fragmentirane, nedosljedne i često uslovljene političkim kontekstom. Upravo ta razlika između “usvojenih normi” i “ostvarenih prava” čini suštinu problema koji Poglavlje 23B treba da adresira.

Reforma temeljnih prava u BiH mora biti shvaćena kao **proces transformacije institucionalne kulture**, a ne samo kao tehničko ispunjavanje formalnih obaveza prema EU. Ključni cilj je preći iz faze deklarativnog usklađivanja ka fazi **operativne i mjerljive zaštite prava**, u kojoj institucije djeluju u službi građana, a ne političkih struktura.

Aneks I. AKCIONI PLAN

Akcionni plan sačinjen je prema ranije definisanim strateškim ciljevima kako slijedi:

SC 1: Uklanjanje sistemske diskriminacije i usklađivanje zakonodavstva				
Aktivnost	Mjera / Zadatak	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Rok (Orijentacioni)
1.1. Provedba presuda ESLJP	Usvajanje ustavnih i zakonskih izmjena za provedbu presude Sejdić i Finci i drugih presuda o pasivnom biračkom pravu.	Usvojene izmjene Ustava i Izbornog zakona BiH.	PS BiH, VM BiH	
1.2. Potpuno usklađivanje sa ZZD-om	Usklađivanje svih relevantnih sektorskih zakona (radni odnosi, obrazovanje) sa ZZD	Usvojen novi/izmijenjen ZZD. Objavljen izvještaj o usklađenosti.	VM BiH, MLPI	
1.3. Rodna ravnopravnost	Potpuna transpozicija Istanbulske konvencije u sva relevantna zakonodavstva, uključujući izmjene krivičnih zakona.	Usvojeni usklađeni zakoni na svim nivoima vlasti.	Ministarstva pravde/socijalne zaštite (Svi nivoi)	
SC 2: Jačanje institucionalnog okvira i kapaciteta				
Aktivnost	Mjera / Zadatak	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Rok (Orijentacioni)

Mapa puta za poglavlje 23 B – Temeljna prava

<p>2.1. Kapacitet Ombudsmana/NPM-a</p>	<p>Osiguravanje finansijske i kadrovske nezavisnosti i adekvatnih resursa za Instituciju Ombudsmena BiH, posebno za funkciju Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM).</p>	<p>Povećan budžet i broj zaposlenih u Instituciji Ombudsmena. Redovni javni izvještaji NPM-a.</p>	<p>PS BiH, VM BiH, Institucija Ombudsmena</p>	<p>Kontinuirano</p>
<p>2.2. Kapacitet AZLP</p>	<p>Osiguravanje punog kadrovskog i tehničkog kapaciteta Agencije za zaštitu ličnih podataka (AZLP) za primjenu GDPR standarda.</p>	<p>Popunjene sve pozicije u AZLP; izdate smjernice za primjenu Zakona.</p>	<p>VM BiH, AZLP</p>	<p>2025.</p>
<p>2.3. Kapaciteti u primjenu novog Zakona o zaštiti ličnih podataka</p>	<p>Unapređenje kapaciteta za dosljednu primjenu novog Zakona o zaštiti ličnih podataka (kapacitiranje, trening i alati).</p>	<p>Subjekti javnog i privatnog sektora kapacitirani i osposobljeni za dosljednu primjenu novog Zakona o zaštiti ličnih podataka.</p>	<p>AZLP, agencije za državnu upravu, resorna ministarstva (zdravlja, obrazovanja)</p>	
<p>2.4. Koordinacija nivoa vlasti</p>	<p>Uspostavljanje efikasnog mehanizma za vertikalnu i horizontalnu koordinaciju u oblasti ljudskih prava i usklađivanja sa EU.</p>	<p>Potpisani/usvojeni protokoli o saradnji između ključnih ministarstava (državna-entiteti-BD).</p>	<p>VM BiH, MLJPI</p>	
<p>SC 3: Osiguranje i zaštita građanskih i političkih prava</p>				

Mapa puta za poglavlje 23 B – Temeljna prava

Aktivnost	Mjera / Zadatak	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Rok (Orijentacioni)
3.1. Zaštita novinara i zaštitnika ljudskih prava	Osiguravanje brze i efikasne istragu i gonjenje.	Povećan broj riješenih slučajeva napada na novinare.	Ministarstva pravde (Entiteti/BD), Tužilaštva	
3.2. Zaštita novinara	Dekriminalizacija klevete, kriminalizacija napada na novinare	Usvojene izmjene Krivičnog zakonika RS (decriminalizacija), te izmjene i dopune ostalih krivičnih zakona (inkriminacija).	Vlada RS, Narodna skupština RS, VM BiH, Parlamentarna skupština BiH, Vlada FBiH, Parlament FBiH	
3.3. Održivost javnih servisa	Rješavanje pitanja finansiranja BHRT-a i osiguravanje finansijske održivosti javnog RTV sistema.	Usvojen zakonodavni okvir koji garantuje nezavisnost i stabilno finansiranje BHRT-a.	PS BiH, VM BiH	
3.4. Transparentnost i odgovornost medija	Obezbeđenje transparentnosti vlasništva nad medijima i odgovornosti medija.	Usvojen zakon o transparentnošću vlasništva nad medijima u BiH.	VM BiH, PS BiH	
3.5. Depolitizacija menadžmenta javnih servisa	Osiguravanje meritornog izbora i imenovanja menadžmenta javnih servisa i Odbora JRTS BiH.	Usvojene izmjene i dopune relevantnih propisa koju uređuju izbor menadžmenta zasnovan isključivo na meritu.	PS BiH, VM BiH, Vlada FBiH, Parlament FBiH, Vlada RS, Narodna skupština RS	
3.3. Sloboda okupljanja	Osiguravanje da zakoni o javnom okupljanju na svim nivoima budu u potpunosti usklađeni sa standardima ESLJP (načelo	Izmjena restriktivnih zakonskih odredbi na entitetskom/kantonalnom nivou.	Nadležna zakonodavna tijela	

Mapa puta za poglavlje 23 B – Temeljna prava

	proporcionalnosti i razmjernosti).			
SC 4: Djelotvorna zaštita ranjivih i marginalizovanih grupa				
Aktivnost	Mjera / Zadatak	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Rok (Orijentac ioni)
4.1. Inkluzija Roma	Osiguravanje ciljanog budžetiranja za Akcione planove za Rome, s fokusom na obrazovanje, zapošljavanje i stanovanje.	Povećan broj djece Roma u srednjim školama i povećan budžet za stambeno zbrinjavanje.	VM BiH, MLJPI, Sektorska ministarstva	Kontinuirano
4.2. Zaštita LGBTI osoba	Uspostavljanje efikasnog mehanizma za prijavu i sankcionisanje nasilja i diskriminacije prema LGBTI osobama.	Povećan broj istraženih i sankcionisanih slučajeva nasilja/mržnje; usvojeni protokoli za rad policije.	Tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova	Kontinuirano
SC 5: Uspostava mehanizama provedbe, nadzora i odgovornosti				
Aktivnost	Mjera / Zadatak	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Rok (Orijentac ioni)
5.1. Standardizacija podataka i konsolidovani izvještaj MLJPI	Izrada Konsolidovanog izvještaja MLJPI jedinstvene metodologije za prikupljanje i analizu podataka o ljudskim pravima, razvrstanih po polu i intersekcijskim karakteristikama.	Uspostavljena baza podataka na nivou BiH; objavljen prvi konsolidovani izvještaj.	MLJPI, Agencija za statistiku BiH	2026.

Mapa puta za poglavlje 23 B – Temeljna prava

5.2.	Usvajanje Akcionog plana za djecu BiH.	Definisani opšti i posebni ciljevi i mjere, nosioci rokovi i neophodna sredstva za unapređenje položaja djeteta u BiH.	VM BiH	
5.2. Javni monitoring i izvještavanje	Uspostavljanje mehanizma za redovno javno izvještavanje (polugodišnje/godišnje) o napretku u provedbi Mape puta i Akcionog plana.	Redovni izvještaji javno objavljeni i predstavljeni na sjednicama vlada.	VM BiH, MLJPI, Entitetske vlade	Kontinuirano
5.3. Besplatna pravna pomoć	Osiguravanje održivog i dostupnog sistema besplatne pravne pomoći za ranjive grupe na svim nivoima vlasti.	Povećanje budžeta za pružanje besplatne pravne pomoći za X% do 2026.	Ministarstva pravde (Svi nivoi), Agencije za besplatnu pravnu pomoć	Kontinuirano
5.4. Saradnja sa civilnim društvom	Uspostavljanje formalnog mehanizma za strukturirani dijalog i monitoring provedbe Mape puta sa OCD-om.	Održana najmanje dva konsultativna sastanka godišnje sa OCD-om.	VM BiH, MLJPI	Kontinuirano

Ovu publikaciju je finansirala Evropska unija, a dijelom sufinansirala Švedska. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Centra za studije upravljanja Banja Luka i ne odražava nužno stavove ni Evropske unije ni Ambasade Švedske u BiH ni Resursnog centra za organizacije civilnog društva u BiH.